

Letnik XVIII.

Zvezek 7.

**= Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

1911

Ljubljana

1912

**„Zora“ izhaja vsak mesec dvajsetega s pri-
logo „Prvi cveti“ ter stane celoletno 5 kron,**

.. za dijake 3 krone ..

Tisk „Katoliške Tiskarne“

Vsebina:

	Stran
Kontinuiteta razvoja v akademično-društvenem življenju in stik s srednješolci. (L. Sušnik)	119
Se nekaj o romantiki. (Ivan Podržaj)	123
Vtisi s III. vseučiliškega popotovanja. (Angela Piskernik)	125

Visokošolsko dijaštvo.

Iz Krakova. — Iz Lvova. — Univerza v Černovicah. — Gibanje češke katoliške inteligence. — Ponarejeni doktorati. — Izmenjava profesorjev	133—133
---	---------

Srednješolsko dijaštvo.

Marijanske kongregacije. — Štrajk hrvaških srednješolcev končan. — Vpliv politike na srednješolsko dijaštvo	133—134
---	---------

Glasnik.

Socialni tečaj »Slovensko krščansko-socialne zveze« v Ljubljani	135
---	-----

Listek.

Dijak-telovadec in histerija. — Lepa Vida. — Poslednji Celjan	137—140
---	---------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Tudi k vprašanju slovenske umetnosti! (A. M. Mirov)	55
Odpel je zvon... (Nedin Sterad)	56
Moder sklep. (Cvetko Poljanin)	57
Josipina. (A. B.)	57
Spomin iz sv. noči. (A. B.)	57
Povest o solncu in luni. (Črt)	58
V poletnem jutru. (Zaplaški)	60
Jaz sem kralj (Rušinov)	60
Mladost. (S. Volgin)	60
Autumno. (Radoš)	61
Sonet. (Amadej Damatil)	61
Čez poljano. (Savin Rusmir)	61
Kdo na svetu. (Rušinov)	61
Voznik Matija. (Zvonimir)	62
Ocene. (Vekoslav Vrtovec)	64

Na platnicah.

Nadaljevanje ocen.

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

Rokopisi naj se blagovolijo pošiljati uredništvu „Zore“, Dunaj (Wien) VIII., Schönborngasse 9., Parterre, 4. Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici upravnštvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

L. Sušnik:

Kontinuiteta razvoja v akademično-društvenem življenju in stik s srednješolci.

Z zadoščenjem opazamo zadnje čase v svojih vrstah tendenco, da se tesneje sklenimo. To je le znamenje, da čujemo nad razvojem stvari pri nas, da nimamo zaprtih oči za dogodke, ki se vrše zunaj naših mej in da se hočemo ogniti kalamitetam, ki slede drugod časih neposredno najlepšim uspehom. V ponosni zavesti, da je naše dijaštvo doseglo v vsakem oziru precejšnjo višino, ne držimo križem rok, ker vemo, da zahteva organizem tem večjo skrb, čim večji je, če naj dobro prospeva. Trdno upamo, da bo naše število še dolgo rastlo, a baš to dejstvo nam dokazuje potrebo po večji notranji konsolidarnosti, nego je bila ona, ki je vladala v času, ko nas je bilo še malo in je bila enotnost društva na zunaj že sama posebi dana. Sicer pa vsak novi čas zahteva novih idej in izpremembe so umestne, kjer stare naprave ne drže več. Kot take misli za bodočnost naj se smatrajo tudi izvajanja v naslednjih vrsticah.

Kdo še ni opazil, da se naš čas poplитуje? Valovi idej, vzbujeni po enem in istem centru, se sicer čedalje bolj širijo, a njih višina pada in njih tok leni. Kjer gine sila, gine naravno tudi odpor in energija se nalaga drugam. V tem znamenju stojimo danes. Naša društva so si pridobila trdne pozicije, zadnji bojovníki iz dni neprestanih bojev zapuščajo akademično torišče, z njimi pa ugaša dobršen del iskrega ognja, ki vžžari samo v boju. Spomini bledijo — naša doba itak ni vnetja za paséizem — registrira jih še tupaťam katera knjiga, a duh zgodovine, ki veje iz nje, ne ogreje niti tistega redkega bralca, ki jo vzame v roke. Vrhutega se člani naših društev menjajo po priliki vsakih pet, kontinuiteta dostikrat ni najboljša in nove akademične generacije se lahko pokažejo v čisto novi luči. Nekaj garancije za stabilnost more dati edinole intenzivno društveno delovanje vsakokratne prejšnje dobe. Tu tiči velik del pomena, ki ga ima redno in uspešno delo v društvih za našo stvar. Glejmo torej predvsem, da naše društveno delo ne bo pojemale!

Naša društva zahtevajo od svojih članov najprej, da vdejstvujejo v vseh razmerah življenja katoliško načelo. Tako je bilo doslej, tako bodi v bodoče. Toda to še ni vse, zakaj to zahteva naša vera od slehernega katolika. Kot akademiki moramo postaviti nase večje zahteve: usposobiti se moramo do tolike mere, da bomo lahko v tem zmislu vzgojno vplivali na širše kroge, zlasti ko stopimo v javno življenje. »Zavedamo se namreč, da je naša glavna dolžnost, ne samo

gojiti krščanska načela v zasebnem življenju, ampak stopiti z njimi pred svet in jim priboriti zmago¹ — ta parola velja tudi za nas. Za sedaj moram priznati, da nismo ravno na višku v tem oziru. Kot katoličani imamo sploh preveč dobrosrčnosti in miroljubja v svojih srcih. Zadovoljni smo, če nam nihče ne stavi prevelikih zaprek, če nas nihče ne užene. To na nas kot akademikih ni vzgledno. Pazimo, da ne bodo tudi nam kdaj veljale besede našega buditelja: »Znana spravljalnost in miroljubnost zaziblje liberalne katoličane v nedelavnost in spanje v največjo kvar katoliškemu življenju, ki se najsičajnejše vdejstvuje in učvrščuje v boju z nasprotnimi silami.«² Zato naši nasprotniki z agresivnostjo, ki jim je lastna, tolikokrat florirajo na naš račun. Podobni smo bojevniku, ki se je obranil nasilnega nasprotnika, potem pa se postavil v malomarno pozo, tako da ga vsak hip lahko zadene nepripravljenega, kakršen je, zaveden udarec. Ne smemo se tolažiti z dejstvom, da se je napredno dijaštvo vdalo brezdelju, ker nam ne da več opraviiti z napadi; nasprotno, prepričani smo lahko, da ne miruje in da se je uvedlo le drugo taktiko na zunaj. V toliko je ta izpremembra premišljena, v koliko plod razmer, nam mora biti irelevantno. Dejstvo je, da bi nam mogla ta taktika več škoditi nego boji, zato ji moramo odgovarjati predvsem s samovzgojo. To se pravi, moramo se stalno in vzdržoma načelno izobraževati. Imeti moramo v društvih trdno normo za teoretično naobrazbo v katoliškem zmislu, ki bo čisto neodvisna od slučajnih gibanj v dijaštvu, ki bo sicer lahko vedno točno reagirala nanje, drugače pa zavedno zasledovala cilj, da nas zadostno opremi za poznejše življenje. In ravno sedaj morajo posvečati naša društva načelni izobrazbi več pozornosti kot kdajkoli poprej. Za vzpodbudne glasove iz domovine, dasi so se porodili iz opazovanja na licu mesta, moramo biti le hvaležni; na nas je, da jih uvažujemo.

Podobno velja za druge panoge društvenega delovanja, za narodno, socijalno in znanstveno delo. Zakaj občuti potrebo po delu v društvu, pa naj si bo na tem ali onem polju, le tisti, ki mu naši ideali, predvsem praktični katolicizem, res ogrevajo srce? Tu smo pri točki, ki se je je dotaknila že »Zora« v zadnji številki.³ Današnji dobi manjka idealizma, zmisla za altruizem, požrtvovalnosti za dobro stvar; postali smo hudo realni, pozitivni, mrzli. Priznajmo, zmisel za realnost je kaj lepa reč. Vestno in resno študiranje je dijaku prva dolžnost, in v kolikor je stopilo na mesto nekdanjega lahkomišelnega dijaškega življenja, je to izpremembra le pozdravljati. Ne sme pa biti to edino, ne sme izpodriniti navdušenja za našo stvar; zakaj mi »se moramo vedno zavedati, da ni strokovna izobrazba kot taka naš namen, ampak da smo, naj si že bomo v kateremkoli stanu, v prvi vrsti poklicani, da postanemo vredni udje človeške družbe, v prvi vrsti koristni sinovi svojega naroda.«⁴ Kako pa bomo vršili to nalogo pozneje v velikem, če se ji ne bomo privadili sedaj v malem? To je vendar eden glavnih namenov naših društev. Kakor je katolik tedaj vreden svojega imena, če živi po katoliških načelih, tako je tudi naš član le tedaj vreden svo-

¹ Prim. V., Naše vodilo, v »Zori« 1899, str. 3.

² Dr. A. Mahnič: »Več luči!« str. 67.

³ F. Fr. Stelè: »Več luči!« str. 102.

⁴ F. Fr. Stelè: »Samoizobrazba« v našem koledarčku l. 1911., str. 144.

jega članstva, če naloži nekaj svoje energije v prid društvu, na dobro skupnosti. Naša društva nudijo članom dokaj ugodnosti, toda te ugodnosti so le uspeh nekdanjega in sedanjega dela v društvu. Kjer ni setve, ni žetve. Nekaj žrtvovati je treba, in pravi član to stori z veseljem. Saj čas, ki ga človek porabi v društvene namene, ni izgubljen!

Naši predniki so morali mnogo žrtvovati na altar skupnosti, da so nam zapustili društvo v stanju, v kakoršnem je danes. Vemo, da so imeli pri zasebnem interesu večkrat občutno škodo. Zato čast jim! In mislimo, da ni le slučaj, da delujejo ravno tisti gospodje, ki so se nekdanj trudili za prospeh naših društev, v domovini najbolj vzgledno.

Če bi mi v tem oziru ne vršili svoje dolžnosti, bi nas zanamci lahko upravičeno grajali. Mladina bo naša sodnica!

Žrtev za društvo pa nista zmožna mlačnež in samopašnež. Ne imejta torej v njem prostora. Mlačnežev ni nikdar manjkalo, tem manj dandanes, v tej širokovestni dobi. Tudi samopašneži hodijo v velikem številu okoli, nekateri jih vidijo več, drugi manj. Vse to se mora mejno reflektirati na dijaštvu, če ne sedaj, pa v bodočnosti. V premirnem času, kakršen je dandanes, je našim društvom podvojena pozornost življenjski pogoj. Nevarnost, da dobimo medse egoiste in da postane naš naraščaj načelno indiferenten, je tako velika, da moramo z njo računati, tudi če bi bila v času bojnega razpoloženja nemogoča. Tega naj bi se naša društva pravočasno zavedla! Mlačneži naj si poiščejo drugje lokal, kamor se bodo hodili gret, egoisti pa naj tudi potrkajo na druga vrata. Par takih članov — pa imamo demoralizacijo v društvu. Le pomislimo! Delavni člani bi se vprašali: Počemu delamo, dočim drugi roke križem drže, počemu postiljamo, dočim drugi leže? Zakaj bi se nekateri vdinjili skupnemu pridu, dočim drugi s polno paro delajo izpite, skrbno in dosledno se ogibajoč najmanjšemu delu za društveni prospeh? Kako pridejo nekateri do tega, da žrtvujejo nekaj semestrov v ta namen, da drže društvo na višku, če v svojem idealizmu ne morejo gledati, da bi pešalo, dočim se drugi za to ne zmenijo? Da se enkrat za vselej ognemo takim eventualnostim, nam mora biti stroga razdelitev dela, smotrena izmenjava sil, princip, ki ga treba dosledno vdejsviti. Tako bomo prišli v okom vednim kumulacijam, tako se bomo pa tudi najsigurnejše obranili vsakovrstnih parazitov. Popustljivost bi bila povsod drugod na mestu nego tu. Sicer na veliko začudenje čez kratko zopet lahko izvemo o »krizi«, ki se je pojavila v tem ali onem naših društev. In tu je par jasnih besed na mestu. Odkod izvira slabo mnenje, ki se časih sliši o naših društvih? Izvečega od strani raznih exdruštvenikov! Na eni strani mikjer ne izjavljajo, da niso več naši, nasprotno štulijo se med nas (kako značajno!), ki jim s svojo konciljantnostjo dajemo potuho, na drugi strani nas pa diskreditirajo pred javnostjo, ki jih ima za naše, in nam kradejo čast s škodoželjnim obrekovanjem. Tu vendar moramo prositi javnost, da strogo loči, koga ima pred seboj; naša dolžnost pa je, da občujemo s takimi kolegi le v primerni distanci, po potrebi tudi s primerno ostrim tonom . . . Zavedajmo se, v koliko se kot člani katoliških akademskih društev odlikujemo pred drugimi, ki ne žive organizirano kot mi, pazimo na svojo čast in dobro ime ter skrbimo, da ne bo kak nepoklicanec pljuval v našo skledo!

Če bodo naša društva vsako zase v bodoče trdno konsolidirana na temelju teh načel, potem se jim ne bo bati ničesar. — Kar se pa tiče skupnega številnega razmerja društev itd., upam, da se bo korenito razpravljalo na počitniškem sestanku; tudi tu nekoliko več smotrne ekonomije ni odveč. Seveda bo treba začeti od spodaj navzgor.

Ko smo tako premotrili svoje lastne avspicije za bodočnost, oglejmo si še pomladek naših društev. Pri vrsti organizacije, kakršna je naša, bi bil ves trud zaman, če bi ne skrbeli za dober naraščaj. Dotaknil sem se nevarnosti, ki so mogoče od te strani. Kako verno odsevajo naše razmere v srednješolskem dijaštvu, se je že dostikrat pokazalo, pa naj si je bil ta odsev pozitiven ali negativen. Ob času največjih spopadov z nasprotniki, je bila tudi konsolidarnost in ločenost duhov na srednjih šolah največja. Iz tistih časov so dobila akademična društva najzavednejši in najzanesljivejši material. Kakor hitro bi se tu razširila nejasnost, nedelavnost, bi storili račji korak k liberalizmu in bi bilo kmalu zopet treba — Mahničev. Čisto napačno mnenje je, da akademično društvo naredi iz koga dobrega katolika. Naša društva pač utrajajo člane v načelih, a jih ne izpreobračajo. Kdor ni prepričan katolik, ko zapušča srednjo šolo, je za našo stvar izvečega že izgubljen. Bodisi da vstopi v nasprotna društva, bodisi da ostane divjak; za našo stvar je, tudi če vstopi v naše društvo, mrtev. Gledavec v rezervi je, brez pravega navdušenja za naše cilje, če nam že ni v napotje ali celo v zaviro. Vzroka za dobro ali slabo delovanje naših društev tedaj ni iskati drugje nego na podlagi, ki jo prinesejo člani iz domovine. Iz tega sledi potreba po ozkem, organizatoričnem stiku s srednješolci. To je gotovo, da je danes tega stika odločno premalo. Če kje, je tu krivda na naši strani. Da se srednješolci brez naše brige dobro gibljejo, nas nikakor ne more odvezati. Če se ne bi — kdo bi bil odgovoren? Stojim na stališču, da ni dovolj, če je vsaka organizacijska enota kakor srednješolska, akademična, starejšinska, zase dobra, treba stalne zveze med njimi, kontinuitete v razvoju, da ne nastanejo neprijetni vrzeli, ki bi zanje bilo bolje, da bi jih ne bilo. Smer idi od zgoraj navzdol, ker drugače je kontinuiteta »vagana reč«. Starejši mora mlajšemu seči pod pazduho. Da se to ne doseže s preziranjem, se mnogim ne zdi dovolj jasno. Ne bilo bi tedaj napačno, če bi naši starejšine vzeli to stvar v roke. Doslej ima akademično dijaštvo težko stališče, ker drži zvezo na dve strani. Toliko pravični smo pa namreč, da damo vsakomur, kar mu gre. Šele tedaj, ko nam bo ta del naloge odvezela starejšinska organizacija, držeč se primernega načina, bomo lahko rekli, da je naša organizacija usovršena.

Na nas vseh je potemtakem, da vršimo vestno vsak svojo dolžnost. Potem bo drevo naše organizacije kot drevo z globokimi koreninami, s krepkim deblom in z neprestano kvišku stremečim vrhom rodilo stoteren, tisočeren sad.

Ivan Podržaj:

Še nekaj o romantiki.

Kakor nekdanj humanizem, iz katerega se je v teku stoletij razvila moderna misel, tako prevladuje v naših dneh vsem tradicijam sovražni modernizem. Moderni človek ni več zadovoljen s strogo, dogmatično vero, ki jo zastopa katoliška Cerkev, ampak se hoče oprostiti vsega, kar je v nasprotju z njegovim novodobnim mišljenjem.

Ni čudno, ako je potemtakem umetnost kot nositeljica in reprezentantinja človeškega naziranja o veri in nramnosti breznačelna in tendenciozna. Kajti, kakor hitro se umetnik odpove božjim in naravnim postavam, ni več umetnik po milosti božji, ampak zgolj zastopnik umetniške struje, ki služi v propagando za protiverske in nenravne namene.

Moderno človeštvo je zavrglo pozitivno vero in sedaj išče in vzdihuje po nečem, ki bi nadomestovalo prostovoljno izgubljeno vero v Boga. Odtegnilo se je Njegovi očetovski skrbi v ohoem ponosu na svojo lastno moč. Sedaj pa ni ne enega in ne drugega! Posamezni duhovi, ki so izprevideli ničevost in puhlost takega življenja, se počasi bližajo resnici, ki jih vabi kot jasna jutranja zarja iz teme zmot in krivih potov.

O tem priča predvsem leposlovna umetnost skoraj vseh kulturnih narodov. Materijalizem in liberalizem sta pustila v umetnosti le zgodovinske sledove menjajočega se človeškega mišljenja. Pripomogla sta — per eminentiam — da je zavladata moderna struja, ki je prinesla v umetniškem oziru mnogo in marsikaj novega in lepega. Ne dolgo, in tudi ta struja odkraljuje. Tedaj se bo šele videlo, kakega pomena je bil modernizem v umetnosti.

Nova doba, nov trenutek se pripravlja na umetniškem polju. Lepota in vzvišenost vere navdaja mlade in delavne talente, da se ne boje nasprotnih sil, ampak se pripravljajo s pogumom v srcu in z zavestjo v duši na veliko delo leposlovnega prerodenja.

»Nova struja, nov moment se oblikuje, ki je sicer še precej nejasen, vendar stopa odločno svojo pot. Novoromantika, utemeljena v katoliški veri, vstaja z vsemi njej lastnimi in karakterističnimi lastnostmi«¹ in »si pridobiva po resnični umetnosti hrepeneča srca«.³

Romantika se je rodila v težkem času, ko je vse pričakovalo ali hude krize ali skorajšnje preroditve v umetniškem delovanju. Značilno je, da je zrastle na protestantovskih tleh in da je katoličani niso nič kaj radi videli.³ In vendar se je začela z njo doba verske poezije, ki je znova utrdila pozabljena katoliška načela.

»Velika doba religioznega pesništva je doba romantike, ki je zavrgla antiko in poganstvo in se postavila na krščanska, na katoliška tla. Ta doba se je odlikovala z mnogimi pristnimi biseri verske in Kristusove poezije, le žal, da se je navduševala bolj za estetično lepoto krščanstva, kakor za lepoto njegovega duha in bistva,« pravi vrli poznavatelj leposlovnih razmer, Venceslav Belè.⁴

¹ Glej »Čas« 1912, str. 230.

² »Zo. a«, XVIII. zv. 4. in 5., str. 79.

³ Primeri: Stimmen aus Maria Laach. 1912. 1. Heft, str. 45.

⁴ »Čas« V. str. 313. — K a k o je romantika »zavrgla antiko« beri v istem listu 1912. str. 232 in sl.

Kar je gotika v stavbeni umetnosti, to je romantika v leposlovju. In kakor se v gotskih katedralah vse intenzivno združuje v pobožno ekstazo, tako združuje romantika soglasje med Bogom in človekom. Tega pa v moderni umetnosti — zlasti v liriki — pogrešamo. Seveda tudi v romantiki ne najdemo vedno omenjenega soglasja med Stvarnikom in stvarom, čemur je vzrok napačno umevanje verskih in nravnih principov.

O tem pričajo imena, kakor Tieck, Wackenroder, Novalis i. dr. »Junaki« njihovih pesnitev se včasih zelo čudno in perverzno izjavljajo o veri in morali. Tieckov Abdallah pravi med drugim: »Was kann ich also für meine Seele tun, die wie ein unaufgelöstes Rätsel in mir wohnt? Die dem sichtbaren Menschen die größte Willkür läßt, weil sie ihn auf keine Weise beherrschen kann?«

Pisateljica Rikarda Huch pravi o tedanji ljubezni sledeče: »Es war eine Liebe, nicht wie die der heiligen Paare des Mittelalters, die Gott gelobt hatten, sich niemals zu berühren, sondern eine solche, deren Leidenschaft zu einer reinen Flamme verklärt war: ebenso willig zu Kuß und Umarmung wie zu Trennung und Tätigkeit, echte Freiheit.«¹ — Poznavatelj tedanje romantike pač razume to »pravo prostost«!

Da je bil cilj staroromantike pogrešen, je zadosti jasno. Romantika je že vsled svojih lastnosti, ki zahtevajo marsikaj velikega in heroičnega, v nevarnosti, — bolj kakor katerakoli druga umetniška struja — da zaide na kriva pota. Tem bolj, ako njeni zastopniki nočejo živeti po verskih in nravnih zakonih, ampak simpatizirajo z najrazličnejšimi privrženci raznih proti- in brezverskih sekt in se dobrikajo njihovim naukom.

Vere, kot take, ne smejo zapustiti, ker bi se morali odpovedati svoji struji, v nasprotni tabor pa tudi nočejo iti. Kaj torej? Ne preostaja drugega, kakor da si ustvarijo sebi primerno vero. Tako so delali Novalis, Friedrich Schlegel, Tieck, Brentano. In njihova vera je bila skozinskoz tragična. Poezija jim je bila vse in kakor je ona zahtevala, tako se je moralo zgoditi. Seveda je pri tem trpela vera, o kateri so imeli staroromantiki čudne nazore. Največ so pa trpeli sami, ker niso mogli najti iskanega miru.

Fr. Schlegel je končno vendarle spoznal zmoto, v katero je zabredla romantika, in ji je hotel pomagati. Vrnil se je v katoliško Cerkev in s tem preklical svoje krive nauke in nazore, ki so se pa že močno vkoreninili v posameznih duhovih. Bogoslovec Schleiermacher je izpopolnil ideje nekdanjega svojega prijatelja in izdal pisma o Lucindi, v kateri je Schlegel učil in prorokoval pesniško genijalnost, kot novo vero, ki nima nič skupnega z nravnostjo. Nekateri so pa kar naravnost priznali, da je imel Schlegel iste nazore, kakor sta jih imela pozneje Kant in Fichte.

Kako so tedanji romantiki razumevali svojo nalogo glede nravnosti, naj povedo naslednje besede, ki jih govori Tieckov »junak« Lovell: »Sinnlichkeit und Wollust sind der Geist der Musik, der Malerei und aller Künste, alle Wünsche der Menschen fliegen um diesen Pol wie Mücken um das brennende Licht. Schönheitssinn und Kunstgefühl sind nur andere Dialekte und Aussprachen, sie bezeich-

¹ Blütezeit der Romantik. Vierte Auflage. Leipzig 1911. H. Haessel Verlag. Str. 119.

nen nichts weiter als den Trieb des Menschen zur Wollust . . . Ich halte selbst die Andacht nur für einen abgeleiteten Kanal des rohen Sinnentriebes —«

Med seboj so se izvrstno razumevali. Pozno v noč so se naslajali ob sladkih sanjah o bodočnosti in posedali v prijetnem večernem hladu na gričkih nad Jenom. Idealni so pač bili, a ne za stvar! —

Literarni historiki in kritiki imenujejo staroromantiko ponesrečen romanticizem. Nasprotniki pa ga očitajo celo krščanskim nazorom o umetnosti. Koliko je na tem resnice, se lahko vsak prepriča s tem, da preštudira ali vsaj pazljivo prebere tozadevna nepristranska dela.

Staroromantika — kakor rečeno — se je res da ponesrečila, ker ni imela pravega fundamenta in ker je bila preveč subjektivno-fantastičnega značaja. Kot tako se jo lahko imenuje izrodek nejasne domišljije.

Ko pa tu — oziroma drugod — govorimo o romantiki, ne mislimo na ravnokar označeno umetniško strujo, ki temelji na trdnih krščansko-katoliških tleh — romantiko, kakoršna bi morala biti in kakoršna — si qua fata sinent — tudi bo. Zato se silno motijo tisti, ki imenujejo nekatere sodobne leposlovce — novoromantike, kateri pa nimajo ničesar opraviti z resnično novoromantiko. Ne zadostuje, ako kdo opisuje romantične snovi in jim podeli moderno obliko! Seveda, kdor razume pod romantiko nenavadno, fantastično, občutkov polno in efektov iskajoče opisovanje, ta ima prav, in vsak mu bo pritrdil, kdor je tako naivnega spoznanja. V resnici pa je drugače.

In ravno v naših časih se zdi, da bo novoromantika tisti odločilni faktor v leposlovni umetnosti, kateremu se bodo morali ukloniti razni farizejsko-genijalni poizkusi zvite prevare.¹

Angela Piskernik:

Vtisi s III. vseučiliškega popotovanja.

Letošnje vseučiliško popotovanje je trajalo sicer samo deset dni, a je bilo polno izprememb in prijetnih in neprijetnih presenečenj. Omejeno na avstro-ogrsko monarhijo, nam je kazalo hitro kakor v kalejdoskopu slike najrazličnejše vsebine, ki so bile polne kontrastov in zato učinkovite in novotne.

Ko smo se pripeljali iz Dunaja v Budimpešto je bilo prvo, nad čemer smo se zavzeli: Kako nasprotje! Dunaj, v svojem jedru star, po naravni legi ravninski, s čisto drugim razmerjem med reko in mestom v Budimpešti, je mesto tradicij, mesto ostankov davnine in mladega razvijajočega se življenja na temeljih moderne kulture. Budimpešta pa je pravo пристanišče ob velereki, s čudovito učinkujočim kontrastom med ravninskim ogrskim in hribovitim nemškim mestom, mesto skoro brez tradicije, vse novo, vse v bodočnost kaže. Pravijo, da je Budimpešta lepša od Dunaja; meni se zdi, da je nasprotje tako veliko, da ju sploh ni mogoče primerjati. Vsako ima svoj značaj in zahteva, da ga gledamo brez predsodkov.

¹ O tem in še o marsičem — če mi bo sreča mila — spregovorim v prihodnjem času.

Iz Budimpešte smo potovali v Alföld. Zopet druga slika. Dunaj je inلودane izbrisan iz spomina. Blatno jezero s svojimi letovišči, katerih imena so svetovno znana: Balaton Füred, Siófor, Balaton Földvár, leži kakor očarano pred očmi. Eno naslednjih juter nas pozdravi ob kvarnerski obali in nam pokaže Opatijo in kvarnerske otoke, te bujne oaze v puščavi kraških skal in skrilja. Postojinska jama s čudi podzemskih votlin kraškega pogorja. Bad-Gastein, zadnja postaja na našem popotovanju, karakteristično gorsko alpsko letovišče . . . Vtisi so tako mnogovrstni, da je že površen pregled čeznje velezanimiv, kajše vsak izmed njih posebej.

Ne nameravam podati natančnejega poročila o popotovanju, ki ga bodo popisali v tem ali onem jeziku še drugi razven mene. Govorila bom namreč o najvažnejših vtisih, ki sem jih nabrala na tem popotovanju, oziraje se povsod posebno na to, kar je bilo zanimivega zame kot naravoslovko.

Pot iz Dunaja v Budimpešto ni bila kaj zabavna, ker smo se prvi dan čutili vsi še nekako tuje. Toda sčasoma smo se zblížali in se spoznali. Tako smo se kmalu združili v prijetno celoto, brez razlike med profesorjem in študentom, začelo se je tisto neprisiljeno občevanje, ki se samo po sebi pojavi pri znanstvenih razgovorih.

Samo par slik s pota:

Požun. — Na griču se vidijo razvaline gradu, ki je igral veliko vlogo za prvih Arpadov in njihovih vojsk s Slovani; takrat je bilo mesto tudi ogrska metropola. Na desnem bregu je naplavila Donava mnogo kamenja in peska, tako da tla niso posebno rodovitna. Vse je enoliko, peščeno, ravninsko predeljeno le tuintam z njivo ali blede-zelenim travnikom. Na kopnem je polno mlinov na veter, na vodi plavajo, kjer je le količkaj proda, vodni mlini. Ladje se vozijo semintja, tako da se vidiš ob morju.

Komorn, ogrsko Komárom. Beseda je slovanska in pomeni komar. Tu je stala nekdanj rimska trdnjava Brigetio. Za Komornom se Donava zoži in poglobi. V terasah iz ilovice in apnenca, na katerih zori izborno vino, stopnjema pada pokrajina k Donavi. Na eni teh teras stoji **Gran.** Gran je bilo za vlade prvih Arpadov najvažnejše mesto Ogrske. Tu so vladali prvi kralji, in Gran je še danes središče ogrskega katolicizma, ker ima tu primas svoj sedež. Oddaleč se že vidi znamenita stolica. Ime Gran je menda slovansko in utegne pomeniti toliko kot »reka«.

Najlepša točka vožnje je pa gotovo tam, kjer stoji na hribu stari **Višegrad.** Vidijo se še razvaline nekdanjega kraljevega gradu. Mesto je doseglo vrhunec moči in lepote pod Matijem Korvinom.

Povsod kjer Donavo natančneje pogledamo, vidimo, da je njeno desno obrežje bolj izpodmleto nego levo. To nam je dokaz za takozvani Baerov zakon, ki trdi, da reke, ki teko na severni polobli od severa na jug, izpodmlevajo desno obrežje radi vrtenja zemlje od zahoda čez jug na vzhod.

Budimpešta. — Pešt je slovanska beseda »peč«, Buda izvira menda iz nemščine in pomeni »Baude« ali »Bude« in se ne da razložiti s slovensko besedo »voda«, kar se je dolgo trdilo. Mesto se imenuje tudi Ofenpest in pomeni v tej sestavi »peč-peč«. Budimpešta ima jako lepo lego in bolj nego o Dunaju veljajo o nji besede, da je otrok Donave. Temno-rjava teče s precej hitrim tekom skozi mesto in ga loči v dva dela, Budo in Pešto. Buda, starejši del mesta, se razprostira na zahodni strani in krije s svojimi poslopji v prvi vrsti

takozvani trdnjavski grič. Pešta leži v ravnini. Preden izstopimo, vidimo še Margaretin otok, ki je vabil prve kralje kot glavni lovski revir na zajce in srne. Ime ima od hčerke Bela IV., za katero je ustanovil ondi samostan. Otok je zdaj mestno posestvo in ima sijajna zabavišča in razvedrišča.

Na Ogrskem, posebno v delih, ki leže ob Donavi, se je ljudstvo večkrat menjalo. Za zmagovitimi Rimljani so prišle čete Keltov (Boji), Germanov, Hunov, Obrov, Slovanov in Madjarov. Ti so opustili pastirsko življenje in se začeli pečati s poljedelstvom. Par stoletij pozneje so povzročili Ogrom Mongoli in Turki mnogo bridkih ur.

O prvih Madjarih in njihovem življenju nas pouči obisk v muzejih v mestnem gozdiču. Varosliget, mestni gozdič, igra v Budimpešti isto vlogo kot na Dunaju Prater. Med lepo urejenimi jarki in vrtovi so raztresena zabavišča vsake vrste, sredi med njimi muzejska poslopja: poljedelski muzej, obstoječ iz treh poslopij, industrijska palača, umetnostni muzeji in palača za umetnostne razstave.

Posebno me je zanimal poljedelski muzej, ki hrani orodja prejšnjega pastirskega in ribiškega ljudstva. Poslopje, sezidano v treh slogih, v gotskem, romanskem in v renesanskem, posnema najznamenitejše stavbe cele dežele. Sezidan je bil leta 1896. kot poslopje za poljedelsko razstavo po načrtu največjega ogrskega arhitekta Alpárija. Po razstavi so ga izpremenili v muzej. Gotsko poslopje posnema lovski grad Vajdahunyad. Sprednji del je zgodnje gotski, fasada klasično gotska, en del je sezidan v renesanci, mešani z gotiko. Nasproti stoji poslopje v romanskem slogu. Največje pa je tretje, renesansko. Motiv je vzet iz zgornje Ogrske, kateri del edini ni padel v roke Turkov. Renesansa se je na Ogrskem razvila pod poljskim vplivom.

Muzej je jako imenitno urejen ter kaže pregledno in razvidno pridelovanje in porabo naravnih pridelkov ogrske dežele v primeri s pridelki drugih dežel. Tako vidimo n. pr. pšenično zrno, klas, moko v vseh vrstah in kruh, ki se peče iz nje. Še jasneje se vidi ta razvoj pri svili. Tam leži par sto kokonov, ti v vodi, oni z odvito nitjo, pri tretjih je svila deloma že navita, in vidijo se štrene in najfinejši izdelki po japonskem načinu.

V muzeju se nahaja tudi cela vrsta modelov, kart in načrtov, ki govore o živinoreji, ribištvu, lovu in predvsem o Krasu in njegovi pogozditvi. Znamenit je relief regulirane in neregulirane Donave s tekočo vodo. Enak relief predstavlja Tiso. Interesantna je razstava poljedelskega orodja od najprimitivnejšega prejšnjih časov do najkompliciranejšega novejše tehnike.

Hrušk, jabolk, breskev itd., ki jih vrtnarstvo na umeten način vzgoji v ogromni velikosti in lepoti, skoraj ni mogoče naštet. Seveda v muzeju niso razstavljeni prava jabolka, temveč modeli, a vidi se tudi na teh, kako se more v naravi z umetnimi pripomočki priti do vedno plemenitejših produktov. Tudi pri nas vidimo včasih razstavljene tako velike hruške in jabolka. Kako pa se pride do takih? Pod vejico, ki nosi sad, se odlušči na deblu skorja, v kateri se nahajajo celice, vodeče asimilate (škrob, beljakovino, sladkor itd.). Te asimilate proizvajajo le s klorofilom napolnjeni listi, celice pa jih vodijo navzdol, da se razidejo po vejicah, deblu in korenini in tako pridejo do sadov. Če odluščimo skorjo, asimilati ne morejo navzdol, ampak gredo vsi v vejico in v sad, ki se zato posebno bujno razvije.

Poljedelski muzej v Pešti je eden najvzornejših poljedelskih muzejev na svetu. Ureditev je taka, da živalstvo n. pr. ni razdeljeno po vrstah, ampak skupinoma, kakor kaže primer orla, ki preži na zajca.

Nasproti poljedelskemu muzeju stoji spomenik neznanega človeka, ki si je pridobil kot zgodovinar mnogo zaslug. Pisal je zgodovino Bele IV. Napis na spomeniku se glasi: »Anonymus gloriosissimi Belae regis notarius«.

Industrijska palača hrani etnografsko gradivo madjarsko, slovansko (slovaško, rusinsko, hrvaško, srbsko) in nemško. Tu se vidi mogočni vpliv teh narodov na Madjare. Madjar imenuje svojo hišo *hás*, vzel je besedo iz nemščine. Madjarske hiše so izvečega narejene iz trsja, vsikdar pa iz snovi, ki je prva pri roki. Kjer ni lesa, nahajamo hišo iz ilovice, namešane s slamo. Stena je spletena iz trsja, vijočega se med navpičnimi koli, in od znotraj in zunaj zamazana z ilovico. Na vzhodnem Ogrskem in Sedmograškem imajo hiše po več streh, ki leže plastoma druga na drugo. To je vzhodno-azijski način strehokritja, ki ga vidimo najizrazitejša na kitajskih poslopjih. Strehe so radi snega jako strme.

Vrnimo se v mesto in posvetimo par trenutkov trdnjavskemu griču, grad na njem je sezidal Bela IV., tisti, ki je dal načrt za viseče vrtove na vzhodnji strani hriba. Kralj Sigismund je grad po francoskih arhitektih predelal, povečal in okrasil, tako da je poslopje danes, kar se tiče njegovega interijerja, eno najsijajnejših na Ogrskem. Stene so zavešene s slikami zgodovinske vsebine. V zakladnici smo občudovali ogrsko krono, katere zgornji del je dobil kralj Štefan od papeža, spodnji del kralj Andrej od nekega grškega kralja. Križ na nji se je, kakor znano, pri neki priliki omajal in ker se takih dragocenosti navadno ne popravlja, visi še danes.

Par korakov od gradu stoji v gotskem slogu sezidana Matijeva cerkev, ki se od naših gotskih razlikuje po pisani slikariji v notranjih prostorih. — V nižini ob Donavi se dviga državna zbornica, mogočna moderna gotska stavba. To veličastno poslopje je vzraslo v letih 1885—1896 in je stalo 40 milijonov kron. Izsred strehe se boči monumentalna kupola čez dvorano, v kateri se ob slovesnih prilikah sestajata poslanska in gosposka zbornica.

Budimpešta se je šele jako živahno razvijala pod vladno Matije Korvina. Po njegovi smrti so se razmere predrugačile. Kmetški upori, Turki, pozneje kuga in kolera, povodnji itd. so uničile mesto tako, da je imelo začetkom 18. stoletja čisto vaški značaj. Karol VI., Marija Terezija in Jožef II. so se z vso energijo podali na delo, da bi pripomogli Budimpešti do prejšnje veljave. Poklicali so nemške, srbske in hrvaške koloniste. Horváth-ut, t. j. hrvaška ulica, spominja na tisti čas. Vidno pa se je Budimpešta povzdignila izza l. 1857., in sicer tako hitro kot nobeno drugo evropsko mesto. Par dat naj to dejstvo pojasni: Leta 1720. je imela Budimpešta 12.000 prebivalcev, Dunaj 170.000. Do danes se je prebivalstvo pomnožilo 70krat, na Dunaju 12krat, kajti Budimpešta ima okoli en milijon prebivalcev, Dunaj dva milijona.

Prebivalstvo sestoji iz Madjarov 86 %, Nemcev 10 %, Slovakov, Rusinov, Hrvatov, Poljakov in Slovencev. Omeniti moram nomadsko ljudstvo ciganov, ki se štejejo za Madjare. Vsi narodi pa, naj si bodo ogrski, naj si bodo neogrski, se zavedajo svoje madjarske narodnosti in opevajo Ogrsko kot svojo domovino. Tako je bil naj-

večji madjarski lirik in narodni pesnik Sándor Petöfi, rojen Srb — Aleksander Petrovič.

Po religiji je največ katolikov, 60%, židov 17%, ostali so protestantje in mohamedanci.

Na Ogrskem je industrija precej razvita; izvaža se moka, ki se melje v vetrnih in vodnih mlinih.

Glavno mesto ima mnogo dobička od toplih vrelcev, ki se nahajajo na Margaretinem otoku in v mestnem gozdiču. Nekaj teh vrelcev priteče naravno, druge privajajo z arteškimi vodnjaki. Taki vodnjaki so včasih po več sto metrov globoki in se kopljejo do plasti, ki ne pušča vode, n. pr. do dolomita ($\text{Ca CO}_3 + \text{MgCO}_3$).

Pri Budimpešti izvira kislá voda, ki je znana pod imenom Hunyad Janos. Nastanek te vode je tak: navadna voda, ki se steka v otlinah, razkroji pirit (mineral Fe S_2 — Eisenkies), ki ima dosti žvepla v sebi. Tako nastane žveplena kislina ($\text{H}_2 \text{SO}_4$), ki razkroji dolomit, vsebujoč natrij in magnezij. Nastane $\text{Na}_2 \text{SO}_4$ (Glauber-salz) in Mg SO_4 (Bittersalz) in te dve soli se stalita v vodi. Voda se zove Hunjad Janos.

Severno od Bude leži **Akvink**. Na njegovem mestu je stalo v rimskih časih civilno mesto Aquineum, na mestu pa, kjer leži sedaj Buda, so se našli ostanki vojaškega Akvinka. V civilnem mestu se vidijo razvaline javnih poslopij. Tako javno poslopje je bilo kopališče. To sestoji iz sledečih delov: apoditerium, čakalnica, ki je obdana s stebri — frigidarium, hladilnica, v kateri se je nahajal basen z mrzlo vodo — tepidarium z mlačnim zrakom in caldarium s toplim zrakom. Dvorane so kurili s hypokavsti, t. j. s toplim zrakom, ki je bil napeljan pod dvojni tlak in v stene.

Drugo javno poslopje je bila tržnica, zidana v obliki peristila, samo da je imela sredi dvorišča kupolo, karakteristično za rimske tržnice. Dvorišče so obdajale prodajalnice, ki so bile zelo ozke, ker kupci niso stali v njih, ampak pred njimi.

Ceste, izvečega premo speljane skozi mesto, so se po konfinih delile v pot za pešče in v pot za vozove; vozniku je torej bilo nemogoče zavoziti na pešpot.

Tretje javno poslopje je tempelj, posvečen orijentalškemu bogu Mytras. Tempelj ima tri ladije; stranski ležita više nego srednja, ali bolje: srednja je vgreznjena v zemljo, ker se je v Perziji častil Mytras v podzemeljskih otlinah.

Zunaj mesta leži amphiteater. Na poti skozi mesto smo videli lepe mozaike, dočim so druge najdbine kakor lonci, stebri itd. shranjeni v akvinškem muzeju.

Alföld-Pusta. — Najzanimivejša točka našega popotovanja je bila Pusta. Ker daleč naokrog ni bilo dobiti dovolj vozov, ki bi nas bili prepeljali preko Puste, smo pripravljene vozove zasedli le nara-voslovci. Navsezgodaj smo odrinili v Fülöpszallos. Dan je bil krasen, a mrzel. Na postaji so nas čakali ogrski kočijaži, veliki, zagoreli ljudje, do ušes zaviti v ovčje kožuhe. Sedli smo na vozove in se odpeljali v Alföld.

Alföld se imenuje ogrska nižina na vzhodni strani Donave. Na mestu, kjer se nahaja Alföld, je stalo v anthropocični dobi pustinjaško morje. Donava, ki se je prežagala skozi Alpe, je dolbla vedno nižje, dokler se je morje začelo odtakati. Spomin na nekdanje morje je ostal, ostale so solne stepe in solna jezera. Zemlja je

pokrita s peskom (Löß, Mergel), ki sestoji iz apnenca, dolomita in kremena (Si O_2).

Poznamo več pokrajin v Evropi, ki so nekdanj stale pod vodo; ena najbolj znanih je italijanska ravnina ob Padu. Dočim pa je ravnina ob Padu plodna, da bolj ne more biti, je postal Alföld stepa, savana. Kako to?

Poglavitni in menda edini vzrok je klima. Alföld ima kontinentalno podnebje. Meri na leto 300 do 500 mm dežja. Ker gre meja med puščavo in stepo skozi 200, meja med stepo in savano skozi 400, je pusta deloma stepa, deloma savana. Nahajajo se na nji rastline, ki ne segnijo, ampak se posuše, tako, da ne napravijo dosti prsti (humusa). Ob potokih raste trava, grmovje in pritlikavo drevje. To je tip stepe, kakoršna je v Avstraliji. Vmes pa sega savana s svojimi znaki: trava in gozdovi.

Alföld se čedalje bolj kultivira in človek prodira od vseh strani vedno globokeje v osrčje nerodovitne zemlje. Kjer je voda popolnoma odtekla in se njive in travniki dajo močiti na umeten način, se je na rodovitnem pesku (Löß) začelo intenzivno in uspešno poljedelstvo. Nepregledne njive se razprostirajo po ravnini, vinogradi in vrtovi plemenitih sadnih dreves. Ob širokih cestah so nastale vasi z nizkimi hišami, ki štejejo po 4—8 tisoč duš.

Čim dalje pridemo v vzhod, tem novejša je slika za nas. Začnejo se pašniki. Črede ovac in svinj, dolgorogatih volov in ogrskih konj srečamo neredko. Ob potoku zapazimo race, kure, gosi. S travniki se menjava stoječa voda, ki poleti shlapi; na njenem obrežju cvetita sol in soda (Na Cl in $\text{Na}_2 \text{CO}_3$). Ko junija in julija voda izgine, so tla trda od soli. Če bi polili ravan z vodo, vročo 80 stopinj, bi se sol stalila in zemlja bi bila plodna.

Čez pol ure je slika zopet drugačna. Dospeli smo v pravo stepo; pot nas pelje med mrtvimi valovi nakupičenega peska, ki ima poleg kremena tudi magnetit. Dočim je veter pihal poprej čez pšenično polje, čez gladino slanega jezera, rezal je zdaj v peščene hribe, dvigal oblake kremenskega peska in nam ga sul v obraz.

Peščene hribe je imenoval profesor Csolnoky Barchane. Barchan sestoji vedno pravokotno na vetrovo smer. Ker brije navadno jugovzhodni veter, je smer Barchanov severovzhodno-jugozapadna. Na odveterni strani so hribe strmejši nego na priveterni. Vendar strminski kot nikdar ne doseže veličine nad 34° , ker bi se sicer pesek osul.

Človek se proti pesku brani s tem, da sadi drevesa. Borovci, psevdokakija, brinje itd., niso redke prikazni. Sicer pa je flora slabo razvita. Nahajajo se samo rastline, ki imajo dolgo in krepko korenino, da jim je moči priti do vode. Listi so ozki, včasih celo trnasti, da se rastlina ne posuši. Take rastline so sedum acre (Mauerpfeffer), brizamedia (Zittergras), verbascum (Königskerze).

Vsa Pusta je razdeljena med veleposesnike, ki se s pridom bore za vsak kos zemlje in jo pogozdujejo, če se je ne rabi za njive in vrtove.

Tako imamo v Alföldu tri vrste zemlje: kultivirana tla z njivami in polji, solna jezera in stepe s travniki in pašniki in peščeno stepo s karakterističnim rastlinstvom.

Ne manj zanimivo nego Alföld je **Blatno jezero**, največje jezero srednje Evrope. Jezero je plitvo, srednja globokost je 3—4 metre, največja 11 metrov. Ladije plavajo komaj 80 cm globoko. Voda je

nekoliko slana, okuša se kot soda voda. Najvažnejši dotok je Zala, največji odtok kanal Fio, ki so ga že Rimljani sezidali. Na južno-vzhodni strani jezera je nastalo vsled vetra, ki brije od severo-zapada, več Turzas in Berek. Turzas pomeni to, kar v Vzhodnem morju Uehrung, v Adriji Lido, Berek to, kar v Vzhodnem morju Haff, v Adriji Laguna. Na jezeru je mnogo povodnih ptic, v vodi poleg običajnih rib, fogoš, krap, in znana blatnojezerska postrv.

Od Budapešte do Blatnega jezera drži tektonična linija, razpoklina, ob kateri se nahajajo topli vreli. Eden njih se zove Toplica. Polotok Tihany ima 110 geisirov, ki pa danes ne delujejo več. Za polotokom se dvigajo stožčaste bazaltne gore, ki pričajo o nekdanjih vulkanovih izbruhih.

Severno obrežje je zastavljeno z vilami in zasajeno z vrtovi, tako da ta kraj po pravici imenujejo »Riviero«. Izsa drevja in trtja gledajo bele hiše, ki so vse sezidali šele pred petimi leti. Profesor Czolnoky je pripovedoval: Tukaj so že mnogo let stali krasni vinski vrtovi, ki so rodili, da so se šibile rozge. Ko so vinogradniki zapazili, da zemlja stori tudi brez človeške pomoči, so postali leni, so samo pili in jedli in — stradali. Zidanice so razpadle in vinogradi so se sesuli. Leta 1906. je philoxera uničila trto in beda in ubožnost sta priklopili do vrha. Oger se je predramil in ko je bila uvedena ameriška trta, se je na obali začelo novo življenje.

Na severnem obrežju, ki je jako plodno in gosto posejano z njivami in vinogradi, leži več vasi, ki tržijo z vinom in ribami. Jezero je razdeljeno med občine, in ker je vodna meja nestanovitna, se neprestano pravdajo med seboj radi ribjega lova.

Iz Keszthely-ja, kjer smo imeli zabaven večer, smo se ponoči peljali preko Hrvaškega na **Kvarner**. Kvarnerska zgodovina je kaj malo preiskana, vsled česar je težko podati o nji jasno sliko. Največ se da sklepati iz krajnih in rečnih imen.

Trsat pri Reki nas n. pr. vede v keltsko-ilirski čas. Potomci Kelto-Ilircev so današnji Albanci. V zadnjem stoletju pred Kr. najdemo tam Liburnce in Japide.

Prava historična doba se začenja šele z Rimljani. Istrska listina iz leta 177. pr. Kr. nam poroča, da se je Istria po dolgih bojih udala Rimljanom. Ti so v prvem stoletju pred Kr. okupirali ves Kvarnero. Takrat je slovelo mesto Albona, ki leži visoko na griču, kakor druga mesta iz tistega časa, n. pr. Pazin. Tudi Pulj je v cvetel v tistem času, kar priča amphiteater, največja arena izsa rimskih časov na avstrijskih tleh. Izsa l. 539., izsa razpada zadnje rimske države, je spadal Kvarnero pod bizantinsko cesarstvo. Škofije na Rabu, Krku, Črezu se dajo zasledovati do najstarejših krščanskih časov.

V 7. in 8. stoletju se je pojavil na teh tleh nov faktor. Prišli so v te kraje Slovani, ki so vtisnili Kvarneru njegov današnji značaj. Medtem je nastalo na severozapadu Evrope frankovsko kraljestvo. Karol Veliki se je bojeval zoper Obre in zedinil velik kos Istre s svojimi deželami. V tem času so zavladale Benetke na jugu. Ker so Istrijani pod vednimi vpadi sosednjih bratov Slovanov (Hrvatov) mnogo trpeli, so se leta 933. zatekli v Benetke.

(Konec prihodnjič.)

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Iz Krakova. (Pr. Prąd. IV., 3.) Na jagelonskem vseučilišču so štrajkali pred Veliko nočjo prirodoslovci. Štrajk, v obliki dvodnevne demonstracije, je bil posledica ravnanja vlade, ki dolgo ni hotela zasesti stolice za botaniko, dasi je profesorski kolegij že davno postavil kandidaturo prof. Raciborskega iz Lvova. Radi nekih spletk, ki v Galiciji niso nič redkega, ni hotela osrednja vlada izvršiti imenovanja; dijaki-prirodoslovci so medtem trumoma odhajali na tuje univerze. Šele štrajk je napotil naučno ministrstvo, da je naposled vendarle imenovalo prof. Raciborskega za omenjeno stolicu.

Zadnji čas so se vršili v Krakovu še drugi nemiri, ki so imeli svoj vzrok v sledečem: Na medicinskem oddelku je bilo nekaj slušateljev (židov) iz kraljestva, ki niso bili solidarni z bojem poljske javnosti za poljsko šolstvo. Takozvana »Konferenca przedwiecowa«, posebna akademiška inštitucija, je nato sklenila izključiti omenjene tovariše iz vseučiliških krogov ter obvestila s tem senat in dotične kolege. Ker se pa ti niso hoteli pokoriti razsodbi, opiraje se na pomoč socialnih demokratov, je prišlo do spopadov. Akademiki so organizirali posebno stražo, ki je imela nalogo braniti »obsojencem« dostop v univerzo. Ker je dijaštvo povečini solidarno s »Konferenco«, utegne priti začetkom letnega tečaja, ko postane stvar zopet aktualna, do večjih nemirov.

L. S.

Iz Lvova. (Pr., Prąd. IV. 3.) Vseučiliščna mladina je izvolila komisijo, ki naj bi se pogajala z merodajnimi faktorji glede zidave novega poslopja za vseučilišče. Shod delegatov vseh akademiških društev in korporacij je sklenil otvoriti manifestacijski štrajk, če v teku šestih dni ne dobe zagotovila, da se ustreže tej občni zadevi. Ko se je rektor Finkel povrnil iz Dunaja, je podal izjavo, da bo razpisan konkurz za tozadevne načrte v nekoliko tednih. Začeli bi zidavo jeseni l. 1913. in dovršena bi bila v l. 1916. Spričo te obljube je dijaštvo sklenilo počakati s štrajkom, da vidi, ali bodo besedam sledila tudi dejanja.

L. S.

Univerza v Černovicah (Pr. Stud. Hlidka, IV. 8.) je štela v zimskem tečaju 1242 slušateljev, med temi 176 dam; največ juristov: 632. Po narodnosti je bilo 614 Nemcev, 312 Rumunov, 187 Rusinov in 80 Poljakov; po veroizpovedi 415 židov, 450 pravoslavni, 190 rimskih in 88 grških katolikov. Iz tega je razvidno, da študira le mal del Rusinov iz Bukovine na odnotnem vseučilišču, ker rajši posečajo lvovsko. Če bi tako postopali vsi slovanski slušatelji, bi se kaj lepo pokazalo, koliko da je število Nemcev, za katere vzdržuje vlada to nemško univerzo. Če pomislimo, da se priglašajo židje za Nemce, dasi niso Nemci, vidimo, da študira na černoviški univerzi samo 199 Nemcev. Moravski, rusinski, slovenski študentje pa po mnenju merodajnih krogov ne štejejo toliko, kot ta peščica nemških kolonistov.

L. S.

Gibanje češke kat. intelligence. (Pr. Stud. Hlidka, IV. 8.) Renaissanso češke kat. intelligence znači ustanovitev Zveze »kat. profesorjev v Olomucu« in novo poživljenje »Zveze kat. intelligence v Pragi«. Potreba po taki stanovski organizaciji profesorjev je bila razvidna in zato jo moremo le pozdravljati. Tudi dejstvo, da se je poživila praška kat. inteligenca, je velikega pomena za razvoj in napredek kat. stvari, zlasti v češki kraljevini.

Občni zbor se je vršil letos o Veliki noči v prostorih »Češke Lige akad.«; poleg običajnih programnih točk je bil zanimiv zlasti govor univ. prof. dr. Kordača o ciljih kat. inteligenta.

L. S.

Ponarejeni doktorati. (Pr. Prąd. IV. 3.) Pred nekaj leti so odkrili na Ruskem več ponarejenih doktorskih diplom. Sedaj prihajajo vesti o podobnih ponarejenjih z Bolgarskega. V nekem manjšem mestu na Bolgarskem so našli pečatnik heidelberške univerze, ki so ga na različne načine zlorabili. Že prej je vzbujalo pozornost dejstvo, da se izdaja toliko Bolgarov za doktorje te univerze. Vlada se je obrnila na senat te visoke šole s prošnjo, naj ji pošlje seznam bolgarskih državljanov, ki so napravili doktorat v Heidelbergu. Na podlagi tega izkaza so dognali, da je bilo veliko dotičnih diplom ponarejenih. Pečatnik je seveda poromal v roke pravosodnega ministrstva.

L. S.

Izmenjava profesorjev. (Prim. Prad., IV. 1.) V svrhu kulturnega zbližanja so si začeli pred nekaj leti Nemci in Amerikanci iz Združenih držav izmenjavati vseučiliške profesorje. Leta 1902. sta sklenili berolinska univerza in najstarejša univerza v Ameriki, Harwarda, da si bosta pošiljali vsako leto po nekaj profesorjev v zameno. Kmalu se je ustanovila v Berolinu specialna stolica za amerikanske zadeve vsled bogatega daru, ki ga je žrtvoval v to svrho neki amerikanski milijonar; to je takozvana Rooseveltova stolica. Celo cesar Viljem se je zavzel za te tendence in omogočil ustanovitev z vsemi pripomočki opremljenega »amerikanskega instituta«. Na drugi strani pa so začeli tudi Nemci širiti v Ameriki poznanje lastnih razmer; zadnje čase pošiljajo tja tudi že srednješolske profesorje.

Temu zgledu so sledili najpreje Škandinavci ter začeli izmenjavati svoje profesorske moči z Združenimi državami. Nekako istočasno je nastala na vseučilišču Harwarda stolica za francoski jezik in literaturo, kjer predavajo profesorji iz Francije; obratno na Sorbonni v Parizu. Lani je vdejstvila to prakso tudi Angleška. Nemški profesorji v Nemčiji, Avstriji in Švici tvorijo kot znano celoto, ki gre preko vseh državnih mej. Za napredek skupnosti znanstva to gotovo ni brez pomena. Romanski in slovanski narodi so v tem oziru še veliko zadaj. Edino francoščino so pridobili z nastavbo francoskih profesorjev v tozemstvu: francoski institut v Petrogradu.

L. S.

SREDNJEŠOLSKO DIJAŠTVO.

Marijanske kongregacije. (Prim. Universitätsblatt, X. 4.) Ker so katoliški dijaki agitirali za kongregacijo, so začeli svobodomiselni dijaki v Dunajskem Novem mestu štrajkati. Ne glede na to, da so imeli svobodomiselni srednješolci svoje tajne zveze preden so nastale kongregacije, se prašamo, ali je obstoj Marijanske kongregacije res tako nevaren dijaku in njegovemu razvoju, ali res morda nevaren celi državi? Je-li bilo potrebno vlagati poslancem v zbornici interpelacije v tej zadevi?

Kaj so Marijanske kongregacije in kakšen namen imajo? Marijanska kongregacija je prostovoljna družba enakomiselnih ljudi, ki se zavežejo, da hočejo skupno opravljati verske dolžnosti, posebno skupno častiti Marijo. Poleg skupnega češčenja se goje tudi zdržnost in premagovanje, čistost in ljubezen do bližnjega, čednosti, ki moža ne dičijo samo, ampak

ga tudi usposobijo za dobrega državljana in koristnega uda človeške družbe. Marijanske kongregacije navajajo mladeniča k izvrševanju verskih dolžnosti, a ga zajedno vzgajajo za življenje. V njih se uživa najplemenitejša vzgoja srca. Samo tisti more nasprotovati verskemu združevanju in omalovaževati pomen kongregacij, ki mu je vera postranska stvar ali celo predmet sovraštva, ki je izgubil čut za nrvnost in se rajši izživi in s tem doseže svoj ideal. Tu dobimo vzrok, zakaj se ves svobodomiselni svet od prostopidlarja pa do socialnega demokrata zaganja v kongregacije in zakaj posebno zagovorniki svobodne šole kakor baron Hock, Hartmann in drugi upijejo: „Proč s kongregacijami!“

Kongregacija vzgaja mladega, še neodločnega dijaka, ki kaj lahko vplivajo nanj razne kvarne okoliščine. On potrebuje moralne opore in ta se mu nudi v lepem zgledu tovarišev in ljubeznivem voditelju družbe. Mladina potrebuje idealov, ki ne slone na časnih dobrinah, ampak slede dušnemu poletu nad vsakdanjost idealov, ki so posebljeni samo v Bogu, najlepšem in najboljšem bitju.

Gotovo niso gospodje poslanci svobodomiselne stranke tako naivni, da bi v resnici verjeli: kongregacije so dijaštvu nevarne. Izkušnja vendar uči, da se odlikujejo kongreganisti v pridnosti in značajnosti pred vsemi drugimi. Seveda tiči baš v tem dejstvu trn za pohujšljivce in zavajalce mladine. Neizkušen dijak naj bi po njihovi misli pijančeval, pohajkoval, izgubljal moralnost, se vgrezal v blato velikomestnih zloglasnih zabavišč in hiral dušno in telesno! Marijanska kongregacija se temu trdno postavi v bran. Zato je pravi božji blagoslov v našem času, v naših razmerah. Dolžnost vlade je, da v lastnem interesu brani kongregacije in jih pespešuje s tem, da jih varuje pred sistematičnim napadanjem mladino kvarečih svobodomislecev.

I. Ž.

Štrajk hrvaških srednješolcev končan. Ker se je dijakom od gotove strani obljubilo, da jih ne zadene radi štrajka nobena kazen, so po Veliki noči odnehali in se povrnili v šolo. Štrajk ni trajal samo en dan, kot se je pomotoma poročalo v zadnji številki, ampak cel mesec. Tudi se nam nikakor ne zdi umestno, da se že srednješolska mladina vtika v politični boj, kjer nima ničesar iskati. Politika ne bo srednješolca nikdar izobrazila, če se ne bo najprej poglobil v stroko, kateri si misli posvetiti. Politika vznemirja in zburja dijaka, da se ne more več resno pečati z učenjem; razni politični dogodki ga brigajo bolj nego knjiga in knjigo zamenja s političnim dnevnikom. Politika ga v tako rani dobi poplitvi in mu vzame zmisel za globoko in temeljito naobrazovanje. Takih srednješolcev pa ne rabimo. Srednješolec naj za enkrat pusti vse, kar ga odvrča od resnega študija, pred vsem politiko. Kot visokošolec se naj seznani z njo, če se ji misli kdaj posvetiti, in nihče mu ne bo očital, da je prekasno začel.

I. Ž.

Vpliv politike na srednješolsko dijaštvo. Štrajk realcev v Waidhofenu na Niževavstrijskem je jasno pokazal, kako daleč smo prišli v naših srednjih šolah. Proforski zbor je izključil tri dijake, ker so se javno udeleževali političnega delovanja. Vsled tega „nasilja“ so pričeli drugi dijaki štrajkati in zahtevali so odstranitev nekaterih profesorjev. Zakaj? Ker se ti zavedajo svojih dolžnosti, ker priznavajo katoliška načela, in po teh uravnajo svoje delovanje v javnosti, Gorje jim, ker ne plešejo, kakor svobodomiselni realci žvižgajo! Dokaz temu bodi le odlomek pisma, ki so ga pisali dijaki-realci svojemu ravnatelju: „Proč s klerikalizmom! Proč z narodovimi izdajicami, proč s profesorji! Proč s črnim Geßmannovim psom dr. Putzerjem na višji realki v Waidhofenu!“

Zopet se je profesorski zbor z Vašo osebo na čelu predrznil izključiti tri zveste nemške dijake. Ne poizkusite s potvarjenimi, resnici nasprotujočimi protokoli stopiti v javnost, kajti naši poslanci so že dobro poučeni o dejanskem položaju in bodo, če treba, takoj vložili pritožbo v poslanski zbornici! Govorite sedaj, v nekaj minutah boste v posesti teh vrstic. Ne bojimo se, takemu revežu, kakoršen ste Vi, dati tudi primeren spomin!“ Srednješolec si upa žugati svojemu ravnatelju in kliče na pomoč vse svobodomiselnice poslance, ki se radi vmešavajo v spletke, v katerih gre zoper „klerikalizem“. Še lepše cvetke kaže anonimna zalepka, naslovljena na prof. Jägerja, veroučitelja imenovane realke: „Prvi strel, ki pade, zadene Tebe, ubogi zgagar; potem si boj dobojeval!“ Taka pisma pač ne pričajo o zdravih razmerah na srednjih šolah. Vzroka nam ni iskati drugje, nego v svobodomiselni vzgoji, ki negira avtoriteto in se ne ukloni disciplini, nujno potrebni za uspešen pouk. Žalosten je pogled v bodočnost, ko ne bodo imeli starši vpliva na otroke, ker se bodo ti nasrkali v šoli in izven šole duha, popolnoma nasprotnega tistemu, ki veje v očetovi hiši. Vsa skrb in ljubezen roditeljev, ki so jo posvečali dobri, krščanski vzgoji svojih otrok, bo v nevarnosti.

Kako naj učitelj vrši težki posel, ki mu nalaga dolžnosti, če ga sme vsak dijak kritizirati, določevati mu meje, v katerih ima delovati, nadzirati njegovo delo, diktirati mu kazen, nastavlјati in odstavljati učne moči? Kje je mogoč uspeh, če se politični zastopnik postavi na stališče stavkujočih dijakov, obetajoč jim disciplinovanje učitelja? Taka šola ne bo samo brez križa, bo tudi brez discipline, avtoritete, značajnosti, napredka. Taka šola bi bila „svobodna šola“. Hvala Bogu, da še nismo tako daleč in lahko upamo na izboljšanje teh razmer. Predvsem treba politiko iz šole izbacniti, mesto nje pa postaviti vanjo tekmovanje v značajnosti in stalnosti prepričanja.

I. Ž.

Socialni tečaj »Slovenske krščansko-socialne zveze« v Ljubljani.

S. K. S. Z. je priredila v Ljubljani zopet po treh letih v dneh od 9. do 13. aprila socialen tečaj za voditelje naših organizacij po deželi in za vsakogar, ki ga zanimajo socialna vprašanja. Uspel je zelo dobro.

Dnevni red mu je bil ta le: Predavali so: Prvi dan: dr. Korošec: Zunanja politika; prof. Jarc: Centralizem in federalizem; učiteljica gčna. M. Odlasek: Gospodinjski kurzi; dr. Hohnjec: Ženska organizacija; dr. Adlešič: Notranja kolonizacija; drugi dan: Dr. Krek: Socialna politika; dr. poslanec Hladnik: Agrarna politika; prof. Robida: Igre; tretji dan: prof. Jarc: Slovenska Straža; dr. Lampe: Občinska politika; dr. Dolšak: Skrb za bolnike; kaplan Kogej: Godba v naših izobraževalnih društvi; pevovodja Svetek: Petje v naših izobraževalnih društvi; četrti dan: dr. Pogačnik: Poučni tečaji; urednik Kerhne: Jugoslovanska strokovna zveza; špiritual Stroj: Vajeniško vprašanje; dr. Pegan: Preseljevanje in izseljevanje; dr. Gruden: Skrb za otroke; dr. Adlešič: Skrb za zdrava stanovanja.

Kakor se vidi, je bil spored jako skrbno sestavljen. Vodstvo S. K. S. Z. se je oziralo na vsa važnejša socialna vprašanja, ki se tičejo slovenskega ljudstva in so ravno aktualna. Predavanja so bila temeljita in stvarna. Pokazala so udeležencem nebroj polj, katera pa še čakajo intenzivnih delavcev.

Udeležencev je bilo 40. Na tako važni prireditvi odločno premalo. Za učitelje in bogoslovce je bil čas jako neugoden. Vendar so se ga udeležile tri učiteljice in več bogoslovcev. Obžalovati pa moram, da mu je prisostvoval samo en naš aktivni akademik prvoletnik. Na socialnih tečajih pri sv. Joštu je bilo vedno 10 do 20 visokošolcev, prvega socialnega tečaja v Ljubljani l. 1909. se je udeležilo 8 tovarišev.

Kaj je temu vzrok, nočem preiskovati. Rečem samo to-le: Izgovori kakor: „Čemu so pa knjige!“ ali „Take stvari me ne zanimajo!“ so jalovi.

Bodimo odkritosrčni! Kolikokrat pa sežemo sami po knjigi, da se poglobimo v to ali ono vprašanje, ki nam je nekoliko od rok. Prav redkoma ali nikoli. Ne čutimo prave potrebe. Odbija nas tudi obširna literatura, knjige so drage, in ker se pisane od tujcev, navadno ne vpoštevajo slovenskih razmer. Zato izrabimo kolikor se da, socialne tečaje v domovini, da dobimo zmisel za različna socialna vprašanja in veselje za njih proučevanje. Predavatelji se lotijo problemov od strani, ki je za nas Slovence najbolj zanimiva, pokažejo na konkretnih slučajih potrebo, da jim posvetimo tudi Slovenci svojo pozornost, nas do dobrega orijentirajo in so nam eventualno na razpolago z literaturo, ki se ozira tudi na slovenske razmere. Nam dijakom, ki preživimo večji del leta na tujem, daleč od domovine, so taki tečaji naravnost potrebni. Iz časopisov samih in iz pogovorov s prijatelji v domovini se nikdar ne da povzeti vse življenje, ki polje v narodu, in vse skrbi in reve, ki ga tarejo. Vseučiliška leta so nam nevarna, da nas odtujijo ljudstvu. Zato bodi naša skrb, da ohranimo z njim veden stik in zasledujemo njegovo življenje v čim večjem obsegu.

Ali se nam nudi za to kje lepša prilika nego na socialnih tečajih, kakršne prireja naša S. K. S. Z.? Na njih se seznanimo z vrsto vprašanj, vidimo kako sega eno v drugo, kako so posamezni problemi tesno spojeni eden z drugim in je njihova rešitev mogoča le v vzajemnem delu vseh stanov; vidimo, koliko je treba zanje študija in kako je ravno brezbržnost inteligence do socialnega dela kaj malo na mestu; nadalje spoznamo organizacije, ki že z uspehom delujejo na tem ali onem polju in dobimo zaupanje do sil svojega malega naroda; socialno delo se nam predstavi v vsej mnogovrstnosti in kaj lahko najdemo svojim zmožnostim in svoji naravi primerno polje, da tudi sami poprimemo za delo.

Na Slovenskem imamo socialne probleme, ki čakajo rešitve. Vprašali ne bodo, ali se zanimamo zanje ali ne. Ako se jih ne bomo lotili mi, se jih bodo drugi in jih seveda tudi po svoje rešili. V Jörgensenovem reku: „Če so časi slabi, so tega krivi dobri“, tiči precej resnice. Ako smo prepričani, da je katoliško svetovno naziranje z etiko, ki jo uči, sposobno, da odpomore današnji socialni bedi, potem je naša dolžnost, da ga skušamo vsepovsod uveljaviti.

Zavedajmo se: Naše gibanje bo imelo temveč vsebine in seglo tem globje v življenje slovenskega naroda, čim več tovarišev se bo zanimalo za socialna vprašanja slovenskega ljudstva, skušalo dobiti zmisel zanje, jih študiralo in vdinjilo enkrat svoje znanje delu za napredek in materialno kulturo svojega naroda.

St. M—č.

LISTEK.

Dijak-telovadec in histerija. Gotovo ni odveč, če za danes porazmotrivamo naše mlade moči, naše telovadce z ozirom na zadnji čas tako razširjene bolezni med mladino. Ne mislim telesnih, v mislih imam duševne bolezni, katerih nekatere se, če imamo le količikaj slabše živčevje, težko obranimo. Razmere v katerih živimo, vplivajo na nas s tako močjo, da se dado primerjati samo z najhujšim sovražnikom, kateremu se moremo ustaviti. Hvala Bogu, da se ta tok časa po naših hrabrih bojvnikih že obrača na boljšo plat.

Večina človeštva ima dandanes več ali manj pokvarjene živce. Živčna bolezen staršev, gotova dispozicija naslednikov je podlaga, da se ta bolezen pojavi tudi pri teh. Ekskvizitno podedovalne so vse živčne bolezni, podedovalne v tem smislu, da prinese otroci živčno bolnih, nervoznih, histeričnih in nevrasteničnih staršev že na svet slabo, za boleznijo disponirano živčevje. Kako zabraniti, da k tej dani dispoziciji ne pride še vzrok, ki po dani dispoziciji determinira bolezen, ko pritiskajo današnje razmere s tako silo na nas, zlasti še tedaj, če ne poznamo njih pogubnega vpliva? Spoznanja treba tudi tukaj.

Poglejmo stvar natančneje, oglejmo si, kaj vpliva na razvoj histerije pri za to disponiranem mladeniču in kako stališče naj zavzemajo zlasti telovadci-dijaki napram nji.

Ker utegne biti podoba histerije komu premalo znana, naj jo prej razložim in opišem. Histerična oseba se odlikuje po tem, da si da vse sugerirati, ne samo od okolice, od tovarišev, ampak tudi od same sebe. Namah bo tak človek bolan, če mu kdo le z začudenjem pogleda v obraz in se zavzame: »Kako slabo izgledaš, kaj ti pa je za božjo voljo!« — in slično. Tudi sam si lahko sugerira in pod vplivom te avtosugestije nastopa zelo samozavestno: če treba, leže, če se zdi zdrav, vstane pokoncu. Dimišljija sama ustvarja pri njem telesne izpremembe, ki trajajo sicer vedno le malo časa, ki pa vendar pripravijo teren, sposoben, da pri vsakem prihodnjem sličnem insultu razvije cel tip boleznih izprememb. Včasih se že na obrazu kažejo poteze, da je v istini volja tu ustvariti bolezen. Ta »Krankheitswille«, kakor ga nazivajo Nemci, privede histeričnega človeka do tega, da v njem vse odgovarja temu, kar sam želi. — Umetnost laži je druga podoba histerika. Histerik laže, da sam veruje svoji laži. Afektno življenje njegovo je vzrojljivo, razglašeno, malim vzrokom slede veliki afekti. Menjava simpatij in antipatij do ene in iste osebe, dejanja, ki ne odgovarjajo povzročujočemu faktorju, preafektna vzburljiva reakcija kot odgovor na majhen vzrok — je tretja karakteristična poteza histerike.

Pri tem pa je histerik najhujši egoist. Nihče drugi — le on naj bo središče, okoli katerega naj se vse vrti, njega naj vsi občudujejo, o njem naj vsi govore. Zato so zlasti poklici in življenjske pozicije, ki vzbujajo pozornost ljudi, njih najintenzivnejši ideal, ki ga hočejo in morajo doseči z lahkoto; če jim primanjkuje sredstev za to, žrtvujejo svoje lastno zdravje, samo da obrnejo pozornost nase! Takšnega izvora je požiranje igel itd., kar histeriki kaj radi prakticirajo. Pri tem so pa večkrat tudi hipohondri!

Etično stoje histeriki globoko pod povprečnim nivojem. — To so v kratkeni karakteristične poteze histerika na zunaj. Poglejmo si še razvoj,

potom katerega pride za to bolezen disponiran človek — in disponirani smo več ali manj vsi — do histerije. Vzroki, ki determinirajo to bolezen in ki pritaknejo k podedovani dispoziciji še to, kar manjka, leže najrajši v času, v katerem se mladeniči zmožatijo (puberteta). Literatura, ki včasih s svojo dvomljivo vrednostjo, z namigavanjem o nasladnosti, o spolnosti in sploh vse, kar prehitro stori mlado bitje »zrelo«, namenoma draži spolni občutek, je kriva, da se razvije ta slaba stran človeških lastnosti. Človeški nagon se da do vsega privedi in tudi v vse mogoče energije izpremeniti; ni čuda, da se je tu izprevrgel v histerijo.

Trenutni strah in občutek groze, katerega se človek navzame tako iz čtiva kakor iz vsakdanjega življenja, je drugi vzrok, ki vede do histerije. Nuditeta kiparstva, slikarstva, obscene predstave gledališč privedo mladega človeka do reakcij v spanju. Sprejemljiv, kakršen je, obdrži vtise, ki jih je dobil v mladosti, dolgo časa, in vsaka stvar, ki jo je gledal v vnanjem svetu, mu živo stopi pred oči v spanju. Taka je pot tretjega vzroka, ki vede do histerije. Iz te izvira seksualna perverznost vse baže, ki krepko podpira razvoj histerije v vedno večji moči.

Kaj porečemo na to mi, ki hočemo rabiti svoje moči za pošteno delo in hočemo pri tem imeti mentem sanam in corpore sano? Kar je naravnega, seveda ne zatiramo, ker spoštujemo naravni zakon, pač pa hočemo energijo teh nagonov izpremeniti v energijo druge vrste, druge smeri. Da se razumemo, omenim kratko to le v komentar: Človek z močno razvitim spolnim čutom energijo istega lahko izpremeni v energijo volje, kakor se energija neizpolnjene ljubezni dekleta lahko izpremeni v požrtvovalnost sestre-usmiljenke v bolnicah. Slučajev bi bilo na legije. Toda vrnilo se k telovadcu! Moči, ki nam jih je dala narava, ne bomo zatirali, ampak jih bomo izpremenili v druge, nam koristne energije, in čeravno imamo morda dispozicijo za histerijo in druge take bolezni današnjega veka, je ne bomo netili v sebi, ker si kot telovadci moramo vzgojiti pri telovadbi in v organizaciji drugih lastnosti, ki so histeriji popolnoma kontrarne.

Le pogledjmo! Kako je s sugestijo? Sugestija se mora telovadcu izbiti iz glave, če je disciplina v telovadnici res vzorna. Gledati moramo, da vsi podpiramo načelnika, ki ima resno voljo vzdržati disciplino in uriti mlade moči. Nihče si ne sme sugerirati: nisem kos ti vaji, ali: to že znam. Kajpak mora načelnik tudi vpoštevati individualnost vsakega posameznika, saj smo ga zato izvolili, a on nam je avtoriteta, on nam ima zapovedovati.

Domišljavost in vzburljivo obnašanje histerika!

Tudi ti lastnosti se ne smeta opaziti na telovadcu, morata se razbiti in iz njiju se morata izkristalizirati energija solidarnosti telovadne vrste in energija skupnega nastopa, nastopa v masi, ko se posameznik izgubi (Vernachlässigungstherapie) in le celota kaj velja.

Simpatije in antipatije histerika, hitro se menjajoče! Tudi ta znak histerije mora biti tuj vsakemu telovadcu. Resna in zanesljiva trajnost značaja se mora vtisniti v obraz mlademu telovadcu, vztrajnost tudi spričo težke vaje; nikdo si naj ne misli: da bi je bilo že konec, ampak zdrav telovadec si naj reče: Narava moja je v moji volji in če hočem, morem.

Mali vzroki, velika reakcija! V resnem telovadcu ne bo prostora temu simptomu histerije. Kolikoršna vaja, tolik napor, nič več nič manj, brez vseh nepotrebnih gest in krmežljivih pogledov. Egoizem histerika! Čim prej se odstrani tem bolje je. Egoistične tendence posameznikov morajo izginiti iz telovadnih vrst. Pri tem pa omenim nekaj,

kar morda naša organizacija ne vpoštevava dovolj in morda ni v prosep Orlovskemu gibanju. Kolikor sem opazoval po domovini, se mi zdi, da se nekateri načelniki oziroma predsedniki naravnost vzgajajo v egoizmu, da se le njih oseba izpostavlja, da jih ljudje opazujejo. Prav, da se mlad človek postavi, saj ima pravico do tega, a več mu ne sme biti do lastne osebe kot do odseka. Odseki, ki imajo take načelnike, morajo propasti. Spričo časti načelnika se zelo lepo poda malo ponižnosti in pohlevnosti. To seve ne sme iti tako daleč, da bi trpela avtoriteta ali povelje; če bodo videli odsekovi člani načelnika na pravem mestu, ga bodo še bolj spoštovali in ga poslušali. Priznati pa moram, da tu organizacija ne bo mogla vsega sama storiti, če je dotičnik slabo vzgojen, kar je za ves poznejši njegov razvoj merodajno.

Histerik slednjič stoji etično nizko. Skrb nas telovadcev mora biti, da nikdo ne bode mogel niti misliti od nas kot etično nizkih. Reči moramo, da skrbi v tem oziru naša centralna organizacija izborna in le želeži je, da nadaljuje isto pot in ne krene od nje niti za ped, ker je to za obstanek organizacije potrebno. Železna vztrajnost in ljubezen do poštene mladine bo vodilo Orlovsko organizacijo vedno više in jo izpopolnjevala.

Predvsem je torej treba zdrave duše v zdravem telesu. Harmonija teh dveh v etično visoko stoječi mladini je znanilka novega boljšega človeštva.

M.

Ivan Cankar: **Lepa Vida**. Ljubljana 1912. Založil L. Schwentner.

Cankar je napisal lepo pesem v prozi in dramatični obliki. List, na katerem je pisal, je naša lepa narodna romanca o „Lepi Vidi“, problem, ki so ga reševali že drugi, toda čisto iz drugega stališča kot naš simbolist Cankar. Cankar je posegel nazaj v tisti košček naše literarne zgodovine, tja v tisto staro, mračno študentovsko kasarno — ljubljansko cukrarno, ki je bila takorekoč zibelka naše sedanje umetnosti. Iz nje je prišla luč, umetnost sama, ki je rodila hrepenenje po umetnosti. Poljanec: Ali sladak in rodoviten bo v srcih spomin na ta črni dom hrepenenja. V tistih temnih, mrtvašnici podobnih prostorih, so sanjali — deloma že smrti zapisani Kette, Murn, Zupančič in Cankar o tisti naši lepi španski kraljčini „Lepi Vidi“ — umetnosti, ki je odšla tja daleč, daleč, o njej so si pripovedovali pravljice. In njihov klic je Vida, Vida — — Glej in prišla je v temni noči, tiho kakor v sanjah in srca njihova so jo že davno slutila in poljubila je najmlajšega med njimi Dioniza. A komaj je prišla, že je odšla kot sen in Dionizu je rekla ob slovesu: „Ne boluj po meni! mali, moj mali, ne išči me! Daljna, oj daljna je moja pot.“ Odšla je in Dioniza malega, komaj petnajstletnega, se je polastilo hrepenenje, vstal je v temni noči in jo šel iskat.

Fant je videl rožo čudotvorno,
v sanjah jo je videl daljnožarko,
vzdramil se je in je šel na pot...

Mlad posestnik Dolinar jo je odpeljal s seboj omamljen od njene krasote, njenega soja, a v dušo mu je vlila bolesi, na dušo mu je legel mrak in zatrta so bila okna ob solnčnem poldnevu, ker takó je ukazala kraljčina: dokler solnce ne zajde, solnce ji pije kri. V Dolinarjevo srce se je naselila bolest, žalost, ker ni vedel, da povzroča ljubezen do „Lepe Vide“ — hrepenenje po umetnosti bol, veliko bol, a oni tam mladi študentje so to vedeli in niso trepetali pred to bolestjo. In Dolinar je zbolel — bolne in težke sanje so bile — a ako je zdravnik odprl okna in se je v sobo vsul mehki pomladni večer, tedaj je prišla Milena, otrok luči, otrok pomladi, živa mladost v svetli pomladanski obleki, z belim slam-

nikom in v beli bluzi in nič bolestnega ni bilo v njej, bila je sama luč, solnce, samo tisto lepo pomladansko življenje — živo nasprotje „Lepe Vide“. In „Lepa Vida“ se poslavlja od Dolinarja: „Paradiž ni moj dom. Otrok pomladi in paradiža — ob mojem poljubu so ti ustnice obledele, v mojem objemu ti je srce zbolelo.“ — Dolinarjevo srce ni razumelo njenega cilja, a razumel ga je Dioniz mali: „Naprej Vida, naprej! Do zvezd . . . do zvezd . . .“

Bolni, umirajoči Poljanec je govoril svojim tovarišem: O srečni vi, blagoslovljeni, mladi bratje — v solnce drži vaša pot . . . lahko in hitro pojde korak mimo grobov, vesela usta bodo prepevala našo temno pesem . . . Mladi glasovi, nedolžni, pogumni . . . vaše oči bodo nekoč obsenčile ta dom mraka in trpljenja . . . blagoslovljeni! . . . Kaj je tisto, kdaj in kam! . . . Vse to hrepenenje, ki gloje v srcu, je le hrepenenje po večnosti . . . Po beli cesti prihajata (Dioniz in Vida), roko v roki, tako lepa, tako mlada, zvezde v srcu in v očeh . . . Daj, da vstanem, da jim pojdem naproti! — Čudovita lepa je ta pesem, tako lepa kot pesem mladih solnčnih žarkov v mladem poletnem jutru. Gotovo je „Lepa Vida“ ena najlepših stvari, kar nam jih je podaril Cankar, najlepših, kar jih pozna naša slovenska književnost. Jezik, slog tako lep, kot ga nisem čital še nikjer. Drama ni — saj to ne stoji nikjer zapisano — ampak velika pesem, himna umetnosti, hrepenenja. Kdor je tako razume, bo pustil mero in vatel in je ne bo meril kot dramo po znani šabloni. Vek. Vrtovec.

A. Aškerc: **Poslednji Celjan**. Ljubljana 1912. Zal. Kleinmayr-Bamberg.

Že davno, davno je širša slovenska javnost čisto na jasnem, da imajo Aškerčeve pesmi le malo ali pa nič umetniške vrednosti. Liberalna javnost je hotela sebe in Aškerca še uspavati — menda zato, ker je Aškerc eminenten prvoboritelj svobodne misli — in podlo je, posebno od Govekarjeve strani nekaj superlativov na Aškerčev račun. Toda prišel je Ivan Cankar in je v Zvonu brezobzirno razkril liberalno hinavščino, tako da v Aškerca in njegovo umetnost verujejo le še nekateri liberalni učitelji.

Aškerc ni več pesnik, ampak čisto navaden rokodelec v kovanja verzov in kot takemu mu ne moremo odrekati produktivnosti. Zadnji namen njegovega stihotvorenja je menda večkrat zelo neokusna agitacija proti katolicizmu, pri kateri ni ravno izbirčen v svojih sredstvih.

Razume se čisto samo po sebi, da dičijo vse te „prednosti“ tudi „Zadnjega Celjana“. Verzi, kot da bi človek puslušal ubite kravje zvonce, par konvencionalnih fraz v zasmeh katolicizma — to je skoraj vse. Tu pa tam pride še za nameček malo filozofiranja, sedaj ne več o solncu, ampak o luni. Mimogrede bodi povedano, da je Aškerčeva kapucinada čisto ponarejena po znani Schillerjevi kapucinadi v „Wallensteins Lager“. Zanimivo je posebno to, da je glavni motiv celega dejanja samo neko proslavljanje sebičnosti, egoizma. Urha Celjana prvi in glavni smoter je, da zadosti svojemu slavohlepju. Na podlagi tega bi lahko imenovali „Zadnjega Celjana“ himno egoizma. Padec glavnega junaka tudi ni zadostno motiviran. Pribiti moramo tudi, da Aškerc — prvoboritelj svobodne misli — proslavlja pravoslavje. Oče Sava — pravoslavni pop — je vzor moža poštenjaka, medtem ko je predstavitelj katolicizma, ogrski škof Vitez, zviti lump.

Aškerc naj bo uverjen, da njegovo verzikovanje in njegove slabe, večkrat celo sirove dov tipe in opazke čisto lahko pogrešamo.

Vek. Vrtovec.

A. M. Mirov:

Tudi k vprašanju slovenske umetnosti!

„Angeborenes Talent wird durch Übung entwickelt, durch Fleiß gefördert, durch Nachdenken gesteigert, durch Empfindung erhöht und so vollendet.“ Goethe.

Le označil bi rad razmerje talentov do umetnosti. Veliko se je grešilo — in se še greši! — v tem oziru. A tisti ljudje, ki imajo to na vesti, se niti ne zavedajo tega, dà, še ponosni so na to!

Ko je pred par leti odprla „Zora“ predal za pesniške prvence, je kar zamrgolelo mladih ljudi, ki so hoteli nastopiti težko pot umetnosti. Dvomim, da je tedanje uredništvo razumelo, koliko negativnih uspehov bo povzročilo poleg velikega kulturnega pomena, ki ga imajo „Prvi Cveti“.

Ti negativni uspehi so: večina talentov, ki so izšli iz „Prvih Cvetov“, ni rodila — obljubljenega sadu. Ne dolžim uredništva samega, a vendar — ni popolnoma čisto.

Kaj pa je pravzaprav „talent“? Nič drugega, kakor razpoloženje duše do kakega poklica! A kaj je s tem povedano? Sama gola — forma!

A to je: beseda „talent“ je vplivala in vpliva kakor strup na mlade ljudi!

„Vi imate talent! Vi ste pesnik!“

Da bi se nikdar ne izrekle te besede, kajti vse, kar je združeno z besedo „talent“, je negotovo: ne, da ima dotični „talent“, ne da ga nima, ne, da se sploh kdaj spopolni, ne, da ne bo — umetnik! Zakaj kdo ve, ali se iz skrupane „novele“, iz z znojem skovane „pesmi“ po trudopolnem iskanju lastne individualnosti ne razvije umetnik po božji volji? Kdo more zopet trditi, da se dotični res razvije?

Tu dobi urednik res lepo pesem. Začuti moč v njej, a ne more premagati svojih čustev in zapoje slavospev, ki je pravemu talentu v — pogubo! Navedel bi lahko več slučajev!

Avenarius je napisal nekoč zlate besede:

„Was hat denn das Wohlreimen und Netteiden mit **Neu-**sehen und **Neu**fühlen zu tun? Zwar wieder: sehr viele können das trotzdem nicht unterscheiden, und professorale und redaktionelle Kritik lobt dann wohl Geschicklichkeitstalentchen gewaltig auf — aber sie „halten sich nicht“, es geht bergab, und verfehlte Leben sind erst recht die Folge.“

Tako spiše tak talent par res lepih pesmi, napiše par dobrih črtic. A komaj zašume okoli njega sirenski glasovi publike, ki se mu klanja

¹ Otvarjamo tukaj prosto debato in jako nas bo veselilo, če se jih kolikor mogoče veliko oglasi na tej svobodni tribuni in pove svoje mnenje!

in zažiga kadilo, že ga zazibajo v brezplodne sanje, ki ga vabijo v brezdelje, v lenobo, da misli, da je že popoln, da ni treba več učenja ne učiteljev.

Z usahlim lovorovim vencem na glavi meče stavke na papir, v samozavesti, da je vse dobro, da je prava umetnost, s komur nas hrani „on“, nas, navadne ljudi.

In tako ostanejo njegove prve stvari najboljše, a kdor se ne razvija, kdor ne gre naprej — gre nazaj! Druge poti ni... Tako nastopi kdo naših mladih talentov pot, pa misli, da je že na cilju. Ako spozna, da je varal samega sebe in druge, ko spozna, da je njegova umetnost laž, ko bi morala biti resnica sama, tedaj omahne, razdvojen se zateče k alkoholu in če ni človeka, ki bi mu pokazal pravo pot — se cinično zasmee, pljune in njegova pot k umetnosti je končana, še preden je bila začeta. „Verfehltes Leben!“ ...

A kdor čuti v sebi oni strastni nagib, da mora izliti na papir vse, kar čuti in trpi isti hip, oni naj se ne boji prevar, naj se ne ukloni prvi zapreki, ne na desno, ne na levo naj ne gleda, ampak zmerom: „Naprej!“ Le aplavza naj ne išče, in tudi zlate krone naj ne pričakuje — prej trnjeve ...

Prvi in zadnji pogoj vsakega takega, in sploh vsakega umetnika je, da spopolnjuje samega sebe, da si zgradi plemenit značaj in globok intelekt, zakaj njegova umetnost je odsev njegove duše: kakoršna njegova duša in njegov duh — taka njegova umetnost: čim plemenitejša njegovo čustvovanje — tem plemenitejša njegova umetnost.

A še eno temno stran ima talentizem.

Komaj začuti takozvan „talent“ nagnenje — pravo ali nepravo — do pesnikovanja, začne zanemarjati vse drugo, eventualna šola je pretesna za njegov „velik“ duh, polagoma se mu ukrade stud do učenja — in posledice so usodepolne.

A brez kruha ni umetnosti, umetnik je v Slovencih z vsemi svojimi umotvori lačen: Berneker popravlja štukature po dunajskih ulicah (srpski kipar Meštrović menda tudi!) in Gaspari slika — napisne table in glose pri Jutru in Dnevu.

Zagotovi si obstanek, ne gledè na umetnost! Kruh prej, kruh — potem vse drugo!

Zato zakličite tem mladim kulturnim delavcem:

„Ako nočete varati samega sebe in narod, ako nočete tratiti zastoj svojih moči in mladosti — zagotovite si obstanek. Časa bo dovolj potem za vse vaše načrte in ideale!“

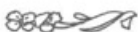
Nedin Sterad:

Odpel je zvon ...

Odpel je zvon večerni ave,
vse tiho bilo je povsod,
po sredi hodil sem goščave
in vedel nisem kam ne kod ...

Nemirno duša je ječala,
potrta od življenja zmot,
v kraljestvu teme je iskala
mladostne vere pravo pot — —

A videl zarjo sem večerno
in zvezd blestečih svetli raj, —
tedaj v samoto neizmerno
posvetil upa je sijaj.

Cvetko Poljanin:

Moder sklep.

Oj bliščeč predpasnik
in brušeni srpič,
pa v zrelo žitno polje
mi mladi gre deklič.

Jaz pa kosico sklepljem,
nabrusim jo ostro,
pa brž kosit v ogrado
grem mehko travico.

Gredoč pa se ustavim
pri njeni njivici
in brž žanjici mladi
povežem snopke tri!

A. B.:

Josipina.

1.

Ah, devojka, Josipina,
v sanje tihe vsa odeta,
v sveto solnčno gloriolo
moje duše osamljene...

Da ti veš za moje upe
in za sladko hrepenenje,
da v oči mi vidiš črne,
ko trepeče mrak čez polja,
ko pripne nebo si zvezde
v grudi mehke, daljne, daljne,
kakor deklet kito cvetja...

Ti si, kakor daljna zvezda,
ah, tako si nedosežna
in tako, tako ponosna,
kakor v vrtu tulipani...

2.

Ah, devojka, Josipina,
hrepenenja cilj visoki,
oj, ne pusti, da umrje
mi bodočnost, započeta
v solncu večnega življenja,
kot preteklost ovenela,
v grehah mladih dni...

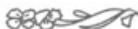
Ti ne veš za ona pota,
ki jih duh moj komaj sluti,
ti ne veš za one boje,
ki jih srce pričakuje...

Pridi, pridi, vlij moči mi —
v mehko luč ljubezni svoje
moja duša te odene,
s cvetjem hrepenenjih misli
ko kraljico te okiti...

3.

Tiho v daljo mrejo pesni,
fantje k ljubici so šli,
a le jaz, šepet drevesni,
plahe sence in noči...

Josipina, Josipina,
pridi k meni v tihi gaj —
padlo listje raz drevesa
in za gorami je maj.
Hladna jesen naokoli,
hladna jesen v duši spi
in moj duh je ves otožen,
ker ni več pomladi, ni —
ker je v duši cvetje velo
od prevar, spoznanj
in le medli, medli cilji,
rojeni iz sanj...

A. B.:

Spomin iz sv. noči.

Poljane tihe krila noč...
nebó pa zvezdic zlatih soj,
okrog mirno... in kakor sen
na zemljo spuščal se pokoj.

Sklonilo, k zemlji se nebo,
vse kril je mir preblažen, nem
in zvezdice se spuščale
poljanam ljubljenim v objem.

Čez polje v tiho, sveto noč
polnočnih glas drhtel zvonov,
oznanjal mir in src pokoj
in vabil, klical me domov.

In vabil, klical me domov
spomin preteklih dni v objem —
oj, sveta noč, oj, tiha noč
in pota v blažen Betlehem.

Poljane tihe krila noč...
nebó pa zvezdic zlatih soj,
okrog mirno... in kakor sen
na dušo legal je pokoj...

Črt:

Povest o solncu in luni.

(Komična tragedija.)

„To žalost vam v eksemplj povem,
neskrbnim vam mladim ljudem!“

Simon Jenko.

Solnce se je bližalo zatonu, ko je zapazilo nekaj smešnega na planetu, ki mu pravimo smrtniki zemlja.

Sedmošolec Rastko, vulgo Brezarjev študent — solnce ga je že devetnajst let poznalo — je vznak ležal v gozdu na mehkem mahu in deklamoval prozaičnim hrastom in borovcem Prešerna; Rastko je imel sploh to navado, da je glasno izražal svoje misli.

Po stezi je prihajalo brhko kmečko dekle; solnce jo je videlo, Rastko pa ne. Šele ko je že bila čisto poleg njega, je prenehal s svojo deklamacijo in planil pokoncu.

„Ti, Nežika? Skoro sem se te ustrašil!“

„Ali sem tako strašna?“

Solnce je videlo, da sta oba zardela.

„Koliko časa te že nisem videl,“ je nadaljeval Rastko in ji podal roko.

„In jaz tebe ne!“

Ta in oni se bo čudil, odkod ta zaupnost; no, solnce se ni čudilo, ker je vedelo, da sta bila Rastko in Nežika znanca iz mladih let: da sta se skupaj igrala, skupaj pasla, skupaj obiskovala domačo „almo mater“.

Solnce je dobro opazilo, da sta bila zdaj oba malo v zadregi, ko sta se tako nepričakovano sešla. Rastko, ki je hotel biti galanten, si je mučil možgane, da bi iztisnil iz njih kako duhovito misel.

„Pa bi prišla katerikrat k nam, Nežika,“ je rekel končno, da je sploh kaj rekel.

„Ali pa ti k nam!“ se je zasmejala dekle.

Njen smeh je še bolj zmedel Rastka.

„Ali te smem spremljati?“ je vprašal, videč, da hoče dekle iti.

„Zakaj pa ne!“

Šla sta po stezi drug poleg drugega in — molčala. Rastko si je priznal, da ni bil še nikdar tako pust.

Dekle je končno pretrgalo mučni molk.

„Kaj si pa bral, ko sem jaz prišla?“

Rastko ji je pokazal Prešerna in začel brati nekatere pesmi. Nežika ga je zvesto poslušala in semtertja malo zardela, kar se ji je kaj lepo podalo.

Rastko je bil vedno bolj navdušen.

„Ali naj katero zapojem?“

„Le, če hočeš,“ je odgovorilo dekle smejé.

In začel je z visokim glasom:

„Luna sije,
Kladvo bije . . .“

Solnce si je reklo samo pri sebi, da je njegov glas vse drugo prej nego lep.

„Peti pa znaš!“ je dejala Nežika, ko je končal.

„Kaj ne, da!“ In dobro mu je dela dvoumna pohvala.

Pogovor je zopet zastal; precej časa sta oba molčala. Kar se dekle ustavi.

„Vas!“

Videle so se prve hiše. — Rastko je uvidel, da se bo treba ločiti. Na njenih prsih je bil opazil živordeč divji nagelj. Drzna misel mu je šinila v glavo.

„Nežika!“ je dejal sladko, kar se je dalo, „Nežika, ali bi mi dala tistile nagelj?“

Solnce je zopet opazilo, da sta oba zardela.

„Čemu ti bo ta že napol suh? Odrtgaj rajši tule ob poti svežega!“

„In če bi bil čisto suh, od tebe mi je več vreden, kakor...“

„Ná ga, ná!“

Nežika je odhitela. Solnce je videlo, da je Rastko dolgo gledal za njo, ter slišalo, da je napravil nageljnu dolg govor — zasmejalo se je ter izginilo „za božjo gnado“.

* * *

Par ur pozneje je luna nastopila svojo pot po nebu. Ko je premotrivala življenje in gibanje na stari majki zemlji, je opazila nekoga, ki je ležal pod staro češpljo na Brezarjevem vrtu in imel navdušen govor, akoravno ni bilo poslušalcev razen lune.

„Čedna je, v resnici je čedna! Prav zala je! Kdo pravi, da ni!? — In rada me ima! Prav gotovo me ima! Zakaj mi je pa dala nagelj? Kdo si upa drugače trditi? Jaz mu pokažem!“

Stisnil je pest in se bojevito ozrl okrog; vse mirno — le luna ga je gledala tako izzivalno, tako kljubovalno, da je postal jezen.

„Klofuto ti dam, ti bleđa luna — prav gotovo ti jo dam, ti rešeto, ti... ti...“

In zamahnil je z roko proti njej; luna pa se mu je široko nasmejala in mu pokazala rožičke.

Rastko je še naprej govoril, otepal z rokami ter napovedoval dvo-boje vsem češpljam in hruškam v obližju, da celo slavčku, ki je popeval v grmovju.

Naposled je planil pokoncu.

„K njej grem — pod okno, naj velja, kar hoče!“

V naglici je pozabil klobuk na tleh in razoglav odhitel; luna si ni mogla kaj, da bi ga s svojimi dolgimi prsti ne potrkala po steni, za katero pri navadnih zemljanih iščemo pameti.

On pa je hitel za vrtni in skednji proti drugemu koncu vasi. Ko se je malo približal, je začel peti:

„Luna sije...“

Opevana luna ga je hotela zopet potrkati po čelu, toda zmotilo jo je nekaj drugega. Po vasi je prihajalo več postav — v škornjih, z velikimi tolarji ali ključi pri težkih verižicah, suknje čez ramo, za klobuki krivce.

Rastko je bil dospel do svojega cilja; vrgel je pesek v okno, ki se je kmalu odprlo; a roka, ki ga je bila odprla, je takoj izginila. Čakal je in čakal, oči nepremično vprte v odprto okno — zastonj: okno je ostalo temno in prazno.

Tiste postave so se med tem približale. Luna je čula, ko so se pogovarjali.

„Ti, Tone, poglej tja pod okno svojega dekleta!“

„Pa res — pa res — poglej no!“ so pritrjevali drugi.

Največji izmed njih je izustil jedrnato kletvino ter pobral še bolj jedrnat krepelec.

„Brezarjev študent je — tisti suhi, dolgopeti. — Čakaj!“
Razločno je luna videla, da je zavzdignil poleno; a drugi so ga za-
držali, češ naj počaka kaj bo.

Rastko se je bil naveličal čakati, zato je zopet poizkusil s petjem:

„Ti si kriva,
ljubezniva ...“

Pljusk! — je zaslišala luna in videla, da je vse kapalo od nesreč-
nega Rastka.

„... Deklica neusmiljena!“

je še zagodrnjal ter odšel klavirno kakor polit kužek; spremljal ga
je gromovit smeh fantov, izmed katerih eden je stopil pod okno, kjer se
je takoj prikazal obraz „deklice neusmiljene“.

Luna pa se je skrila za oblak, da bi ji ne bilo treba gledati „viteza
klavirne postave“, kateremu je na tako nezaslišan način ohladila srčni
ogenj ljubezniva Dulcineja.

Zaplaški:

V poletnem jutru.

S sladkim smehom poljubilo
jutro zlato pisano polje,
blagodejno solnce je izlilo
žarke tople čez gorè.

In prebudil nagelj se bohotni
je iz mehkosladkih sanj,
zašumeli gozdi so dremotni
in zavriskal fantič čez ravan.

Rušinov:

Jaz sem kralj.

Jaz sem kralj, postava in birič,
vsi v prah pred mano!

Pokleknil v prah pred svojega sem kralja,
preštel vse gumbe sem na čevljih zlatih
in videl sem, da manjka eden
— smejal sem se postavi in biriču!

S. Volgin:

Mladost.

Ko niti slutil nisem jaz
je tiho šla mimó
in tiho me pogledala
iztegnila rokó:

Pokusi brat iz čaše te
in skloni se nazaj
in videl boš, da mislil boš,
da si zagledal raj.

Ko pa dodobra se zaveš,
da si okusil strup,
visoko himno mi zapoj
ne sanjaj pa v brezup ...

Radoš:

Autumno.

Zavele so sape jesenske
čez pusto, megleno plan,
umrlo je cvetje pomladno,
ugasnil pomladni je dan.

V srce se je žalost vrnila,
v očeh je ugasnil sijaj:
odšle so vse sanje . . . in morda
nikdar več ne bo jih nazaj.

Amadej Damatil:

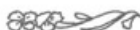
Sonet.

Tja v daljo glas kladiva zazvenel je,
za njim lopat so pluli težki zvoki . . .
na Golgati pribit na križ visoki
Sin k svojemu Očetu hrepenel je . . .

Tam v hosti Juda — sam — sam doživel je:
»— kje prostor tu na veji je široki —?«
Pod križem Janez v žalosti globoki
oči uprte v Kristusa imel je . . .

Oči je dvignil Krist v neznosni boli,
pogled serafski med množico plava
in vprašujoč obstane: »Duša, voli:

tu Janeza čistost — tam Jude slava!«
»O Kriste, duša moja, čuj, te moli,
da senca Janeza nad me priplava!«

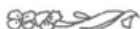

Savin Rusmir:

Čez poljano.

Oj devojka šla je čez poljano,
čez poljano pisano,
in zapela pesem je mladostno,
oj zapela pesem solnčnih dni . . .
Rahla pesem je čez plan hitela
in v daljavi se izgubljala.

Kosec je na travniku poslušal
in devojko zrl je na poljani,
oj devojko ljubljeno;
in zavriskal je iz polnih prsi,
oj zavriskal od srcá veselo,
da je glasno zadonelo
čez ravan . . .

Rušinov:

Kdo na svetu.

Na svetu kdo ukrade mi veselje,
povej, kdo je tako močán?
Ukradi raje solnce z neba, da izgine dan,
in da prokletstvo svoje čez zemljó razlije noč,
ukradi raje verniku nebesa
in upa naj v pekel pekoč,
ukradi raje bitju božjemu srcé
in reci mu, brez njega naj živi!

Zvonimir:

Voznik Matija.

(Slika.)

Zaporedoma, v dolgi vrsti, so stali vrhu Jatne vozovi; vozniki so vlačili z bližnjih kopic čreslo in so nakladali. Mirno so počivali konji, komaj da so se tuintam malo zgenili.

Počasi je šlo delo izpod rok, čeprav so hiteli in se trudili, da bi čimprej končali. Nakladali so naglo, potnih, razgretih obrazov, a vozovi niso hoteli biti polni...

Ko je Matija naložil in povezal voz čezinčez z debelo vrvjo, je vzel v roko bič, stopil je s počasnimi, trudnimi koraki za pot in je sedel na mah. „Oddahnem se malo... drugi še niso naložili.“

Stisnil je bič med kolena, glavo je sklonil na prsi in je zastrmel v daljavo.

Daleč pod njim se je razprostiral božji svet — tihe, bele vasi, na holmih prijazno vabeče cerkvice, bogata, šumeča žitna polja in solčni travniki naokrog.

Tam za klancem, na lepi ravni, je ležalo Močilno, trudno, kakor da počiva; videla se je Jarnikova bela gostilnica, v solncu so se bleščala velika, svetla okna, mežikala so hudomušno iz daljave. In še naprej, na južni strani, globoko v dolini, zelenem gaju, se je lesketala iz srebrne jutranje megle kakor skozi prosojen pajčolan Jagnjenica; med travniki in njivami, mimo fužine in samotnih kozolcev in napolpodrtih, starih drvarnic se je vil kakor z biseri posut potok, hitel je, ovinek za ovinkom, med vrbami naprej in se je izgubljal v nedogledni daljavi...

Matija se je zravnal, globoko je potegnil vase sveži jutranji zrak in si je zasenčil z dlanjo oči.

Preko obzorja so bežali tenki, beli oblaki, tiho so leteli nad gorami in nad dolinami, hiteli so v neskončnost. Kakor zlata razorana njiva se je svetilo vzhodno nebo: prodreti je hotelo solnce tenke, bele oblake, svobodno je hotelo zasijati — oblakov ni moglo prodreti, prosto in svobodno ni moglo zasijati...

„Bogvedi, kaj misli sedaj-le Pavla?“ se je vprašal nehote Matija in se je ozrl doli na Močilno, na Jarnikovo belo gostilnico. „Če misli o meni — kaj pač misli?... O Pavla!“

Domislil se je svoje ljubezni in bilo mu je, da bi razprostrl roke, da bi zavriskal in šel prepevaje, šopek rdečih nageljnov na prsih in rožmarin za klobukom, v veseli, jasni dan, svoji zlati sreči nasproti...

Nenadoma se je dvignil s tal, ozrl se je še enkrat z dolgim, mirnim pogledom preko holmov, hribov in dolin, in se je napotil k svojemu vozu.

Drugi vozniki so že naložili, tudi povezali so že. Drug za drugim so odhajali vozovi z Jatne.

Matija je sedel spredaj na težkem, s čreslom obloženem vozu, ki se je zibal nerodno semintja, držal je v desnici bič in je venomer poganjal.

Voz je šel počasi naprej, trudno sta stopala konja; velika kolesa so žalostno škripala in zdajpazdaj kakor zavzdihnili iz težkih sanj...

Pot se je vila mimo holmov, mimo kamnitih lazov, zdaj skozi sotesko, zdaj zopet po ravni planoti, preko travnikov in njiv, ob hrastih in bukvah. Zasvetlikala se je časih tik ceste nenadoma prijazna, bela hiša z zelenimi, vabečimi polkni, zabelela je in je izginila izpred oči. Vozovi so hiteli škripaje in ropotaje naprej, enakomerno so kimale pod težkimi komati grivaste konjske glave.

Matija je nategnil vajeti, pljunil je v tla in se je okrenil:

„Janez, hej! ... Kako kaj vožiš?! Bo šlo, kaj?... Naložil si presneto veliko, kakor sem videl...“

Pomežiknil je z očmi in se je zasmeljal izpod dolgih, košatih brk.

„Če bo šlo, vprašaj?“ se je oglasil zadaj vrhu voza Janez, plečat trden fant. „Seveda bo šlo — zakaj pa ne?!... Pa kaj bi? Če gre ali ne — vseeno... Bogatini bodo imeli od Jatne korist, ne jaz, ne ti!“

Ko je govoril Janez, je Matija še vedno mežikal in se oziral. Končno je rekel:

„Ni prijetno to naše življenje!... Dannadan se moraš ubijati pri konjih in vozu — za prazen nič... O da bi mogel kam daleč, daleč... in nikoli več bi ne bilo tega življenja.“

Prenehal je sredi pripovedovanja in se je zamislil.

Janez je zakašljajal.

„Kaj pa s tvojo Pavlo, Matija? Ali jo imaš še vedno rad?“

„Še,“ je odgovoril Matija in je povесil glavo.

Vozovi so ropotali po nasuti cesti dalje, ovinek za ovinkom niže s hriba. Mimo vinogradov je vodila sedaj pot, mimo solčnih reber in pri-sojnih pašnikov. Prikazala se je nenadoma siva zidanica na bregu, prizibala se je na stezi v vinograd postavna ženica s košem na hrbtu, prihitelo je dekle, mladostno in žareče, z jerbasom v roki, prišel je mimo kmet v blatnih škornjih in je izginil za ovinkom...

Hiše ob cesti so se množile, rastle so kakor iz tal. Prelepa ravnina se je razprostirala vsenaokoli — bogate njive, sočni travniki, za njivami in travniki temni, bučeči gozdovi; gorko je sijalo solnce in je oblivalo s svetlo lučjo vse to prešerno bogastvo.

Matija se je ozrl na polje in je vztrepetal od sladkosti. Glej, tam do hribov, tam do Jatne, sama lepota, samo zlato klasje in nad tem zlatim klasjem toplo solnce!... Za poljem hribi, med njimi mogočna Jatna: blišči se človeku pred očmi pri pogledu na dolge vrste belih, slečenih debel smrek in visoke kopice suhega čresla...

Bližali so se prijazni, čedni vasi Močilnu; in zgenili so se vozniki na vozovih, razveselili so se, da so prišli po dolgi vožnji preko pustih krajev do belih hiš, do veselih ljudi.

Na pragih so postajale ženske in so gledale, levico od boku, desnico nad očmi; prihitelo je izza ogla, tu, tam, brhko dekle, zasmelalo se je zvonko, namignilo je temu ali onemu vozniku poredno s prstom, zagibalo se je v bokih in je zopet odbrzelo, bogvedikam...

Pred Jarnikovo gostilnico je nategnil Matija vajeti, okrenil se je, stisnil je bič tesneje v desnici in je poskočil na tla.

„E — e! E — ha!“

Zaskripalo je, zaropotalo, zahreščalo in se je hrupoma ustavilo.

Iz gostilnice je priskakljala domača Pavla, v rdeči bluzi in sivem predpasniku; vsa je kipela od mladosti in od življenja — živa kri in ogenj...

Matija jo je ujel za polno, belo roko, in se ji je zasmeljal na ves glas v obraz.

„Si še kaj moja, Pavla? ... kaj? ... Prinesi vrček piva!“

Pavla ga je pogledala z veselimi, živimi očmi.

„O Matija! Kako lepo znaš govoriti...“

Zvonko in poredno se mu je odsmejala, izvila se mu je iz rok in je odhitela po pijačo.

Tudi drugi vozniki so bili ustavili in stopili k mizi zunaj pred krčmo. Živahen pogovor se je raznel med njimi, drug drugega so preHITEVALI s svojimi dovtipi.

Pavla se je hitro vrnila in je postavila poln vrček pred Matijeta. „Ná, in pij! ... Vroče ti je ...“

Stala sta čisto drug ob drugem, lica tik lic, oči v oči; v Pavli je vse valovilo, kipelo, toplo je božal njen dih Matijeta po razpaljenih licih; in čudnosladko je bilo obema, tako veselo in prazniško, da bi si podala roke in šla vriskaje preko solčnih travnikov v solčni dan ...

Vozniki so kmalu popili in se odpravili nazaj k vozom. Matija je dal Pavli prazen vrček, segel je v žep po denar in ji plačal.

„Že greš?“ je vprašala Pavla.

„Moram,“ je odgovoril Matija in je pobral bič.

Skočil je na voz, prijel za vajeti in je pogнал ...

Ko so bili za nekaj hiš naprej, se je Matija okrenil. Pred Jarnikovo gostilnico je stala Pavla, vsa v solncu, in je gledala za vozom, njena lica so bila čisto v luči in so žarela in drhtela, drhtelo je celo mlado telo ...

Čisto se je okrenil Matija, zaukal je glasno in je zavriskal.

„Pozdravljena Pavla!“

Pavla pred krčmo pa je mahala z belim robcem in se je smejala, gledala je za vozom, dokler ji ni izginil za ovinkom izpred oči ...

Amadej Damatil. Sonet je zelo, zelo težka oblika in ne vem ravno, če služi to stvari v dobro, da se mladi literati koj spočetka lotijo sonetov. Vse to se dogaja več ali manj pod vplivom čitanja Prešerna, kar kažejo jasno tupatam posamezni verzi, ki so utržani na vrtu „mokrocvetoče rožce poezije.“

Veseli me tembolj, da ste imeli pri tej težki formi relativen uspeh in lahko rečem, da obetate. Mogoče poskusite prihodnjič v lažji formi, ki jo bolj obvladate in nam boste ustvarili kaj lepšega.

Prvi sonet ni ravno slab, toda tisto primero smo že tolikrat čuli in tiste patetične verze na koncu že tolikrat čitali, da mi boste gotovo oprostili, če Vam v korist tega soneta ne natisnemo.

Pri drugem sonetu si niste na jasnem, ali bi Vašo pobožno misel darovali Bogu ali dekletu. Opustite drugikrat taka razmotrivanja, ki nam že davno nič več ne imponirajo. Sonet je le srednje vrste. Boljši je tretji, katerega bomo vkljub nekaterim nedostatom priobčili v Zori. S četrtnim sonetom je tudi križ in nas spominja precej na Prešernovo „Oj Vrba, srečna draga vas domača!“

Kot rečeno: nadaljujte! Srčen pozdrav!

S. D. Od poslanega mi ugaja na splošno edinole „Pomladna romanca“, čeravno je motiv več ali manj vzet iz Zupančičeve Dume. „Večna Ljubez“ je le temen odsev in zelo slab poizkus, posneti to, kar ste velikokrat čitali pri Zupančiču, Majstru in drugih. Vse drugo, kar ste napisali, je čisto navadno in brez vse umetniške vrednosti. Pozdrav!

Andrijašin. Pesmi, ki ste nam jih poslali, mi nič posebno ne ugajajo. Izzvenijo tupatam posamezni deli precej lepo, a pride slab verz in ves učinek je pokvarjen. S pesmijo „V beli noči“ ste napravili name vtis, da še sami ne veste, kaj pravzaprav hočete. Če se Vam zde besede, ki jih polagate v usta Vaše ljubice lepe — prosto Vam — toda meni niti vsebina, niti oblika teh in tudi drugih verzov posebno ne ugaja.

„V mraku“ bi bila malo boljša, toda radi nekaterih posameznih nedostatkov je vsejedno ne moremo priobčiti.

„Jaz trubadur“ je nezmisel, velika nezmisel — radoveden sem, kdo razume te Vaše verzé:

„Trenutek vsak sladak — vampir (!)
in pesem dolga je prekratkih ur —
jaz trubadur . . . !
Glej človeka me, hladeči ti zefir.

In tudi ona paralela o ljubezenskem pripovedovanju dveh ptičk v pesmi „Na snožeti“ je precej nesrečno izbrana.

Zakaj iščete takih eksotičnih motivov. Bodite bolj naravni in nepri-siljeni in pustite tisto veliko pozo — pa se bova razumela. Pozdravljeni.

Zvonimir. „Voznik Matija“ mi še precej ugaja, a ne tako „V mrtvaš-nici“, katero sliko ste dobesedno skoraj vzeli pri Cankarju. Posamezni stavki, besede, ves tisti besedni red in primeri, ki jih človek naleti povsod pri Cankarju, jasno pričajo, kje imamo iskati vire. Razložek je le ta, da pusti Cankar take jetične krojače na veji ali na vrvi končati žalostno in revno življenje, medtem ko ste bili Vi bolj usmiljeni in ste ga — za spremembo — pustili umreti naravne smrti. V Vašem lastnem interesu bi Vam svetoval, da v bodoče take literarne ekskurzije v tuje zelnike opustite in ste bolj samostojni. Iskreno pozdravljeni!

Rušinov. Ne vem, zakaj se Ti tako dopadejo cekini, da jih pretresaš in šteješ skoraj v vsakem verzú. Veruj mi, radi tega ne bo pesem nič boljša, četudi napolniš svojo „mandolino“ z vsepolno cekini. Jako mi je žal, da moram biti to pot popolnoma nezadovoljen s Tvojimi verzí in zdi se mi, da si se preveč uspaval s to mislijo, da si rojen poet. „Strahovi“, „Muzikantova“ in „Šumijo kostanji“, vse to je besedičenje, bese-dičenje, lupina brez jedra. In mislim, da takih besed še dekle ne bo popol-noma veselo.

Veliko začudenje pa mi je povzročilo Tvoje „Hrepenenje“ in človek sploh ne more verjeti, ali je mogoče, da bi Rušinov kaj takega napisal. Kaj naj si tovariši mislijo k tem verzom, v katerih pravi o sebi Rušinov:

„ — — — posvetim v svet in k sebi skličem vse ljudi;
kazal bodem jim Resnico.
Tisočletno hrepenenje se izpolni:
Ko prikažem se jim ob jutranji zori,
vsi popadejo pred mano na kolena
kot učenci Kristovi na Tabor-gori!“

Jaz ne morem razumeti, kaj je pravzaprav Rušinov mislil, ko je te besede napisal, če je sploh kaj mislil, kar je najbolj verjetno. Rušinov — Kristus — poosebljena Resnica — Rušinov, pred katerim bodo popadali učenci na kolena: to je že znak patologije.

Na podlagi zadnje pošiljke morem konstatirati padanje. Pozdrav, pa brez zamer!

Brez naslova — Gorica. Stvar je premalenkostna in je ne moremo priobčiti. Ravnotako nam ni mogoče ustvariti o zmožnostih jasne sodbe. Morda prihodnjič kaj večjega in boljšega. Iskren pozdrav!

S. Volgin. Tudi z Vami nisem sedaj prav posebno zadovoljen. „Klatež“ ni nič posebnega, že znana prikazen v slovenski literaturi, ki jo je Cankar tako fino obdelal, da se ni bati, da bi mu delali konkurenco. Ravno tako je tudi s pesmima „Nella“ in „Pesem kosca“! „Apostoli“ so malo boljši, a je v njih veliko zamenjavanje pojmov, tako da bi bilo treba stvar temeljito predelati, ako bi jo hoteli natisniti. „Mladost“ mogoče natisnemo. Srčen pozdrav!

Savin Rusmir. Vaša zadnja pošiljka mi je prinesla precejšnje razočaranje. Oduševljen po tem, kar ste mi preje poslali, sem stavil v Vas veliko upanje — toda bojim, bojim se, da sem se varal. Treba je, da pesnik vedno napreduje, toda pri Vas se kaže ravno nasprotno. Vso stvar ste vzeli preveč od lahke strani in ste se premalo potrudili. Primite vso stvar zopet resno v roke, dahnite verzom življenje, ki polje in kipi v Vas, življenje polno boja, idealov, sanj, prekipavajučih bolesi in radosti. Talente imate, a s temi talenti je prenevarno se igrati in vso stvar vzeti bolj od lahke strani, ker s tem bi prišli v nevarnost, da pošljete vso svojo umetniško zmožnost rakom žvižgat. Iskreno pozdravljeni!

N. St. — Opozoril bi Vas, da se varujete didaktične poezije in da se otresete tujih vplivov, kot jih kaže ta pesmi „Sirota“ in „Ob Krki“.

Pesem „Ob Krki“ nas dobro spominja na Gregorčičevo Soči in Oljki, le s to razliko, da se ta Vaš posnetek niti od daleč ne da primerjati z originalom. „Spomin“ in „Vprašanje“ tudi nista godni za natis. Kar se tiče Vašega spisa, se glede ideje ne morem strinjati z Vami. Pozdravljeni!

Črtimir. Vaša dva soneta me spominjata preveč na Prešerna. Nekateri verzi so čisto od njega preplankani, drugi pa so več ali manj po njem preurejeni.

„Težka pesem“ je v resnici težka in ne nosi zastoj svojega imena. In sicer je težka po obliki in vsebini. Jezik, misli, stil — vse je nekako težko, okorno, kot bi imelo čevlje na kveder.

Še bolj nerodno in neokretno so izražene vse misli v ciklu: „Pesmi mladosti“. To je pravi konglomerat, prinešen iz raznih logov naše poezije (Zupančič, Prešeren). Kdo naj razume te Vaše verze:

„Pa zidajo goré naj plot,
naj poka mi srcé,
naj smrt peklá moči mi zaroté —
jaz pojdem, da premerim svojo pot!“

Ne vem, kak pojem imate o metru. Ali ni protestiralo Vaše užaljeno uho, ko ste čitali naslednja verza:

„Pa naj okó praznoto gleda,
obupa črv mi srcé razjeda.“

Sploh pa misli, rime, slog, slovnica vse je prevrženo eno čez drugo.

Do pesnika Vam veliko še manjka. Ne maram se pa postaviti na stališče, da nimate talenta, ker človek se v tem oziru velikokrat vara. Pošljite kmalu kaj boljšega in vesel bom, če bom mogel spremeniti svoje mnenje o Vas. Pozdravljeni!

D. Milko. Vi kažete biti še mladi in ni Vam še čisto jasno, kaj je to pesem. Vaša „Prva pesem“ mi to dokazuje. Šele tedaj, ko boste vsaj nekaj razumeli, kaj je to poezija, umetnost, pesem in ko boste čutili, da ste napredovali, potem se oglasite in šele tedaj bova skušala govoriti resno besedo. Pozdrav!

Vršacki. Velikokrat se dogaja, da se napišejo na popir kot verzi same fraze, besede, o katerih si sam ustvaritelj teh pesmi nič ne predstavlja. To je tudi pri Vas, dragi moj Vršacki. Vse kar ste mi zadnjič poslali, so le besede, besede, brez kake globoke misli. Vse je nekam navadno, brez življenja in ne kaže nikakega napredovanja. Z zadnjim dopisanim nikakor ne morem biti zadovoljen. Potrudite se, ustvarite kaj boljšega, ker zmožnosti Vam nikakor ne moremo odrekati. Pozdravljeni!

Radoš, Dolenjčev Cene, Hagijev, Vladimir prihodnjič.

V. Vrt.